

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İİ Özel İdareleri ve İşletmeleri

Yüksek Lisans Tezi

Sabahattin Parmakerli

2363
48

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ : İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİ

**TEZİ HAZIRLAYAN
SABAHATTİN PARMAKERLİ**

**TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ : Necdet Vidinlioğlu
Yıldız Üniversitesi
Öğretim Görevlisi**

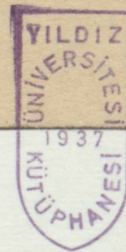
**JÜRİ ÜYELERİ : Doç. Dr. Naci Kepkep
Doç. Dr. İlker Birdal**

İSTANBUL 1986

YILDIZ UNIVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

R 363

Kot : 46
Alındığı Yer : Sos. Bilimler Enst.
Tarih : 18.03.1989
Fatura :
Fiatı : 4500 TL
Ayniyat No : 1/2
Kayıt No : 45971
UDC : 658.5 378.242
Ek :

x

TEZ KONUSU : İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİ

I- İL ÖZEL İDARELERİ	1
A- <u>İl özel idarelerinin tanımı</u> :	1
1- Yönetim sistemi içinde özel idareler :	1
2- Tarihi gelişim :	4
3- Merkezden yönetim ve yerel yönetim ilişkileri :	5
B- <u>İl özel idarelerinin görevleri ve organları</u> :	14
1- Sağlık ve Sosyal Yardım görevleri :	14
2- Bayındırlık görevleri :	15
3- Kültür ve Eğitim görevleri :	16
4- Tarım görevleri :	16
5- Ekonomik görevler :	16
6- Çeşitli görevler :	16
İl özel idaresinin organları :	17
C- <u>İl özel idarelerinin bütçeleri ve denetimi</u> :	22
Gider Bütçesi :	23
Gelir Bütçesi :	24
1- Bütçenin yönetsel güdüm makamınca incelenmesi ve kesilmesi :	40
2- Özel bütçe uygulamasının denetimi :	42
II-İL ÖZEL İDARELERİNİN İŞLETMELERİ	50

A- <u>İl Özel idarelerinin kuracakları işletmenin yasal dayanağı :</u>	50
B- <u>Türkiyede özel idarelerin işletme girişimleri ve türleri :</u>	53
C- <u>İl özel idareleri işletmelerinin yönetim ve üretiminin örneklerle ayrıntılı olarak incelenmesi :</u>	57
III-İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİNİN TENKİDİ	69
A- <u>İl özel idarelerinin hukuki sebebi ve mevcudiyetleri :</u>	69
1- İl özel idareleri Anayasal kuruluşlardır :	69
2- İl özel idarelerinin önemi ve gerekliliği :	70
3- İl özel idarelerinin uygulamadaki sorunları :	71
ÖNERİLER :	75
SONUÇ :	82

S U N U Ş

Yerel yönetimlerden birisini oluşturan il özel idaresi yöre halkının yerel gereksinimlerini karşılayan kamu tüzel kişisidir.

Osmanlı Devletinden kalan ve o devirlerin görüş, düşünüş ve yönetim tarzına göre düzenlenmiş ve günümüzde de yürürlüğünü sürdüren "İdare-i Hususiye-i Vilâyet" bölümünde yer alan hükümlere göre yönetilmekte olan il özel idareleri üzerinde durulması bu sebeple gerekli olmuştur.

Çünkü, il özel idaresinin günümüzdeki, gerekli olan fonksiyonlarına kavuşturulabilmesi ve bu fonksiyonları ve yöre halkının gereksinimlerini, beklediği hizmetleri verebilmesi için gelir kaynakları ve mevzuatının yeniden düzenlenmesi konusunda çeşitli sorunlarla, ileri sürülen fikir ve görüşlerin bulunması konunun önemini daha da artırmıştır.

Yerel yönetim ve merkezi yönetim görevleri konusunda kesin çizgileriyle belirlenmiş bir ayırım yapılmamıştır. Yerel yönetimlere (il özel idarelerine) verilmiş bulunan görevlerin çoğu merkezi yönetim kuruluşlarına kaydırılmıştır.

Buna paralel olarak il özel idarelerinin gelir kaynakları azalmıştır. İl özel idareleri bugün yapabildikleri merkezi yönetim kuruluşlarına ait hizmetlerin yapılmasına yardımcı olmaktır.

Yerel görüş ve ihtiyaçları saptayan, demokratik bir idarenin yaratılmasına, gelişmesine yarayan il özel idarelerinin güçlendirilmeleri yeniden düzenlenmeleri için birçok kişi ve kurumlarca yapılan bilimsel araştırmaların değerlendirilerek bu demokratik kuruluşun gerek işlevleri ve gerekse biçimleri açısından çok faydalı yararlar sağlayabilir.

Yasanın bugünkü nesil için oldukça eskimiş olan dilinin günümüz diline göre düzenlenmesi de ayrıca bir ihtiyaçtır.

" İl Özel İdareleri ve İşletmeleri " tezinin hazırlanmasında yol gösterici olan sayın hocam tez yöneticisi Yıldız Üniversitesi Öğretim görevlisi Sosyal Bilimler Enstitüsünden Necdet Vidinlioğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

SABAHATTİN PARMAKERLİ

TEZ PLANI

TEZ KONUSU : İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİ

I- İL ÖZEL İDARELERİ

A- İl özel idarelerinin tanımı :

- 1- Yönetim sistemi içinde özel idareler :
- 2- Tarihi gelişim :
- 3- Merkezden yönetim ve yerel yönetim ilişkileri :

B- İl özel idarelerinin görevleri ve organları :

- 1- Sağlık ve Sosyal Yardım görevleri :
 - 2- Bayındırlık görevleri :
 - 3- Kültür ve Eğitim görevleri :
 - 4- Tarım görevleri :
 - 5- Ekonomik görevler :
 - 6- Çeşitli görevler :
- İl özel idaresinin organları :

C- İl özel idarelerinin bütçeleri ve denetimi :

Gider Bütçesi :

Gelir Bütçesi :

- 1- Bütçenin yönetsel güdümlü makamınca incelenmesi ve kesilmesi :
- 2- Özel bütçe uygulamasının denetimi :

II-İL ÖZEL İDARELERİNİN İŞLETMELERİ

- A- İl Özel idarelerinin kuracakları işletmenin yasal dayanağı :
- B- Türkiyede Özel idarelerin işletme girişimleri ve türleri :
- C- İl Özel idareleri işletmelerinin yönetim ve Üretiminin Örneklerle ayrıntılı olarak incelenmesi :

III-İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİNİN TENKİDİ

- A- İl Özel idarelerinin hukuki sebebi ve mevcudiyetleri :

- 1- İl Özel idareleri Anayasal kuruluşlardır :
- 2- İl Özel idarelerinin Önemi ve gerekliliği :
- 3- İl Özel idarelerinin uygulamadaki sorunları :

ÖNERİLER :

SONUÇ :

TEZ KONUSU: İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİ

giriş :

I- İL ÖZEL İDARELERİ :

A- İl Özel İdarelerinin tanımı :

Özel İdareler, Yasaların öngördüğü belli ve mahalli ortak hizmetleri yürütmekle görevli, taşınır ve taşınmaz malları ile müstakil bütçesi ve karar organları bulunan, tüzel kişiliğe sahip birer kamu kuruluşlarıdır. Her dönem Anayasalarımızda olduğu gibi 1982 Anayasamızda da 127. maddesinde yine yer almışlardır. Amaçları ise, il halkının yol, su, eğitim, sağlık gibi ortak mahalli ihtiyaçlarını karşılamak üzere, ülke ekonomisine mahalli katkıda bulunmak ve kalkınma planlarının il düzeyinde bütünlüğünü sağlamaktır.

1- Yönetim sistemi içinde özel idareler :

Büyük olsun küçük olsun hiçbir devlet kamu hizmetlerinin tümünü merkezî hükümet bütçesinden sağlamaz;

Ülkelere göre değişen yapıda ve önemde yerel yönetimlerde kendi bütçeleri ile birtakım kamu hizmetlerini üretmeye çalışırlar. Yerel yönetimler, ulusal hükümet dışında kamu hizmeti gören tüzel kişilerden oluşur, bu olgusun bir ülkede kurumlaşmasını ve işleyişini, ekonomik, siyasal ve tarihsel etkenler belirler.

Birçok ülkede kamu hizmetleri ve gelirleri konusunda yetki bölüşümüne genellikle en çok tarihsel etkenler belirlemiştir. Kamu Ekonomisinde, en yüksek verimi sağlayacak biçimde, kamu hizmeti ve vergileme yetkilerinin ulusal hükümet ile yerel yönetimler arasında paylaşımının belirlenmesi için bu üç etkenin ağırlığının tam aksi yönde olması gerekirdi. Etkin bir kamu ekonomisi anayasası en büyük ağırlığı ekonomik etkenlere, sonra siyasal temsil ve katılıma, en sonunda geleneksel etkenlere verir. Yerel yönetimlerin ağırlığını gerektiren ekonomik sebepler şunlardır: Bazı kamu hizmetlerinin yararları ulusaldır; bölünmez bir biçimde tüm ulusun

yurttaşlarına sunulur.

Savunma, ulusal yasalar ve bunları uygulayan yargı hizmetleri gibi bazılarının yararı ise yereldir, kişilerin yaşadıkları yerleşmenin sınırlarından dışarı taşmaz, sokakların aydınlatılması, çöplerin kaldırılması, itfaiye, kanalizasyon gibi. Birçok hizmetler kişisel ve yerel yararlarla birlikte ulusal yararlar da sağlar. Eğitim, sağlık, karayolları gibi.

Yararları yerel düzeyde kalan hizmetler için yerel toplumların ayrı kamu hizmeti kurmalarına müsaade edilmesi, bu hizmetlerin yerel toplum isteklerine daha uygun olarak sunulmasını sağlar. Tarihi gelişme içinde de kamu hizmeti veren örgütlenmelerin köy ve kent düzeyinde devletten daha önce ve daha köklü bir şekilde örgütlenmiş olması bu gereksinimin gerçekliğini göstermektedir. Ulusal ya da imparatorluk şeklinde kurulan devletler kamu hizmeti vermekten çok, kamu hizmeti gereksinimlerini kendi örgütlenmeleri ile sağlayan toplumlara egemen olmak ve onlardan vergi, haraç almak amaçlarını gütmüştür.

Yerel yönetimlerin üstünde kurulan kamu gübünde uyruklarına kamu hizmeti vermeye başlaması, ancak ulusal birliklere dayanan devletlerin kurulmasından sonra önem kazanmıştır. Kamu hizmetlerinin birim maliyetleri hizmetin verildiği nüfusun yoğunluğuna ve alanın büyüklüğüne göre değişir. Belli bir hizmet düzeyi için maliyeti en düşük düzeye indiren nüfus yoğunluğu ve alanı, teknolojik açıdan kamu hizmetinin en uygun örgütlenme alanıdır. Genellikle yerel kamu hizmetlerinde hizmet alanının ve yararlanan nüfusun yoğunluğunun birim maliyet etkisi hizmet türüne göre değişir. Bu nedenle, yerel yararları yoğun olan kamu hizmetlerinin tümü için geçerli tek bir yerel yönetim alanı belirlenemez. Her hizmet için en uygun hizmet alanı (nüfus yoğunluğu veri iken) ve nüfus yoğunluğu (hizmet alanı veri iken) değişiktir. Kurumsal olarak, her hizmet türü için en uygun olan hizmet alanı ve nüfus yoğunluğu bileşimi belirlenebilirse de, fiilen bunu verilere dayanarak saptamak çok zordur. Kaldı ki, hizmet üretim teknolojisi değiştikçe en uygun hizmet alanı ve nüfus yoğunluğu da değişebilir. Ayrıca, her bir yerel hizmet için ayrı bir yıllık alanının belirlenmesi, temsil (SEÇİM) maliyetlerini de ayrı ölçüde yük-

saltebilir.

Bu sebeple, yerel yönetimler etkileri az gök belirli bir yörede yoğunlaşabilen bir hizmetler demetini sunmak için kurulurlar. Ancak, yerel yönetimlerin bazı hizmetlerinin yararları kendi hizmet alanının ve üyelerinin dışına taşabilir. Yerel hizmet birimleri oluşturulduktan sonra, yurttaşlar kendi zevklerine uygun hizmetlerin verildiği yerel yönetimlere taşınarak yerel kamu hizmeti yararlarını (dedikleri vergilere göre) daha da arttırabilirler. Zenginler de aynı hizmet gvresinde toplanarak kamu hizmetleri için ödeme yapmayan fakirler için katkıda bulunmaktan kurtulmaya çalışırlar. Ancak, zengin yerel yönetim hemşerileri inar plân­larına, konutların arsa ve alt yapı maliyetlerini ve kiralari yksalt­ecek şekilde düzenleyerek, fakirleri yerleşme alanı dışında kalmaya zorla­yabilirler. Inar düzenini fakirlerin zengin yerel yönetim alanına (Zen­ginler kulübüne) taşınmasını (ye olmasını) nleyen bir araç olarak kul­lanabilirler. Yerel yönetimlerin zengin ve fakir toplumlara ayrışması,

Özel oto mülkiyetinin yaygınlaşması ile, ileri sanayi toplumlarında daha da hızlanmaktadır. Fakir yönetimler malî bunalım içine düşerek ulu­sal hkmetten yardım talep ederler.

Siyasal yapısı gğlou demokrasi olan bir ülkede, uygun ve etkin bir siyasal katılım ve temsil sağlamak için, ulusal hükümet dışında, ye­rel temsile de yer vermek gereklidir. Yerel siyasal temsil yerel kamu hizmetlerinin bileğim ve miktarını ihtiyaçlara uygun olarak belirlemede, ulusal temsilden daha etkindir.

Yurttaşlar yerel kamu hizmetlerinden sorumlu yerel siyasal temsil­cilerini daha yakından izleyebilirler. Bunların yerel hizmetleri sağlama­daki başarılarını daha iyi değerlendirebilirler. Tüm yerel hizmetler ulu­sal hükümetin sorumluluğuna bırakılırsa, seğmen ulusal hizmetler bakımın­dan beğerendiği bir siyasal kadromu yerel hizmetlerdeki başarısızlıklarını sineye gkmek zorunda kalabilir; böylece, ulusal düzeydeki iorast yerel hizmetlerin değerlendirmesi üzerinde çapraz baskı yapabilir.

Oysa, yerel hizmetleri verecek temsilciler için ayrı seçim yapıldı­ğında, değerlendirmeyi ulusal ve yerel hizmetlerin tümü için yapma sorum­luğu ortadan kalkar. Seçmenler her düzeyde başarısız ekipleri değerirme

olmasına kavagurlar. Seçmenlerin temsilcilerini yerel seçimlerde daha çok kişisel yeteneklerine göre, ulusal temsilde ise, parti etiketine göre değerlendirdikleri Türkiye'de de görülmektedir.

2- Tarihi gelişim :

Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemindeki yenileştirme hareketleri yönetim sistemini de etkileyerek ilk defa 22 eylül 1858 tarihinde " Vali, Mutasarrıf ve Kaymakamların vazifelerini şamil Talimat " ile Ülke; eyalet, kaza ve karyelere ayrılmıştır.

Eyaletlerdeki sıkı merkezîyet, hem merkezin işlerini çoğaltıyor, hem de mahalli işleri aksatıyordu. Bunları önlemek amacı ile yeni düzenlemeler getirilmek istenmiştir.

Bugünkü özel idareler, 1864 tarihinde çıkarılan " Teşkilî Vilâyet Nizamnamesi " ile eyalet sisteminden il sistemine geçişle ortaya çıkmıştır. Bu sistemde genel meclis vardı, fakat istigari karar almaktaydı.

1870 yılında çıkarılan " İdareî Umumiye Vilâyet Nizamnamesi " yürürlükten kaldırdı, yeni birtakım görevler getirdi.

Gelişmiş bir mahalli idare anlayışı ise 1876 Anayasası ile ortaya çıktı. Anayasa gereği " Teşkilî Vilâyet Kanunu " tasarısı hazırlanmışsa da II. Abdülhamit'in Millet Meclisini dağıtması sonucu bu yasa çıkarılamadı.

1908 yılında ikinci meşrutîyetin ilanı ile 1876 Anayasası yeniden yürürlüğe konuldu. Vilâyet yasası da yeniden ele alındı. Uzun görüşmeler ve tartışmalar sürdü. 1912 yılında Balkan harbi çıkınca meclis dağıldı. Hükümet bu tasarıda değişiklik yaparak " İdareî Umumiye Vilâyet Kanunu Muvakkati " adıyla bugün uygulanmakta olan 13 mart 1913 tarihli kanunu kabul etti.

Bu yasa iki bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölüm 1-74 maddeler arası illerin genel idaresini, 75 nci maddeden sonraki ikinci bölüm ise özel idareleri düzenlemektedir. Birinci bölüm, yani illerin Genel İdaresi 1929 tarih ve 1426 sayılı Vilâyet idareleri Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. İkinci kısım çeşitli değişikliklere rağmen halen yürürlükte dir.

3- Merkezden yönetim ve yerel yönetim ilişkileri :

1913 tarihli yasa, anlaşıldığına göre, o gühlerin özel koşulları içinde il özel idaresine birçok hizmetler yüklerken bu hizmetleri görecek ayrı birimler oluşturmak yerine, genel idarenin mevcut kuruluşlarından yararlanılmasını yeterli gördü; kudretli ve şanlı bir geçmişe sahip bir İmparatorluk yönetiminin il'deki temsilcisi ve mercii olan vali'yi aynı zamanda il özel idaresinin de baş görevli ve yetkilisi yapmakla merkezî idare ile il mahallî idaresi arasında uyum içinde bir işbirliğinin sürdürüleceğini farz ve kabul etmişti.

1960 yılından sonra Anayasa ile getirilen, Kalkınma Planları ile desteklenen, siyasal partilerin ve Hükümetlerin Programlarına yansıyan " herşeyi merkeziyetçilikten bekleyen bir anlayış yerine yerel yönetimlere gerek yapısal, gerekse parasal yeni bir güç kazandırarak onları hem demokratik siyasal düzenin temellerinin sağlamlaştırılmasında, hem de yurt kalkınmasında verimli, etkin, süratli hizmet götürebirer araç olarak değerlendirmek " istek ve umuda bir türlü gerçekleşmemiştir.

1978 yılı başında kurulan Hükümette bu yönetimlere yeni bir işlevlik, canlılık kazandırmak amacıyla, ilk kez Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur.

— İl Özel idareleri - Maliye ve Gümrük Bakanlığı ilişkileri :

Yasa hükümlerine bakılırsa, il özel idareleri ile Maliye Bakanlığının, tahmin edilmeyecek kadar çok ilişkisi vardır. Örneğin :

a) 1050 sayılı Muhasebeî Umumiye Kanunu'nun 26. maddesine göre :

" Gelirleri azaltıcı veya giderleri çoğaltıcı hususlar hakkında Bakanlıklarca hazırlanacak yasa tasarıları ile il özel idare ve belediyelerin gelirlerine ilişkin kanun tasarıları Maliye Bakanlığı ile anlaşarak hazırlanmak gerekir "

b) 2996 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'un :

— 5/1 maddesine göre :

" Genel, katma ve özel bütçelerle idare edilen dairelerle sermaye-

sının tamamı Devlete ait olan mülhesseseler Maliye müfettişlerinin mutlak surette teftişine tabi olup ... "

— Aynı Kanunun, 5655 sayılı yasa ile değişik 10/scm maddesine göre:

"Özel idareler ve belediyeler vergi sisteminin Devlet vergi sistemiyle ahenk ve paralellliğini sağlayacak önlemleri almak " Gelirler Genel Müdürlüğünün görevlerindendir.

c) 3046 sayılı Dahiliye Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki 1624 sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Kanuna Bazı Hükümler İlâvesine Dair Kanunun 5. maddesi gereğince :

1913 tarihli yasanın 86. maddesi uyarınca teşekkül eden Merkez Bütçe İnceleme Komisyonuna Maliye Bakanlığından da bir temsilci katılır.

ç) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1897 sayılı Kanunla değişik hükümlerine göre, il özel idarelerinin 1 - 4 dereceli kadroları ile sözleşmeli personel istihdam isteklerinde Maliye Bakanlığının olumlu görüşü alınır.

d) Kalkınma Planları ve onların yıllık uygulama program ve icra planlarında, görevlerin merkezî idare ile mahallî idareler ve bu idarelerin kendi aralarında bölüşümü konusunda yapılacak çalışmalara Maliye Bakanlığının temsilcilerinin katılması öngörülmektedir.

e) Bütçe Kanunlarında yer alan hükümlerle de Maliye Bakanlığı, onların kanunlarla tanınmış paylarını sınırlar, çeşitli malî tasarruflarını yönlendirir veya kısıtlama hakkını elinde tutar. Örneğin :

1978 yılı Bütçe Kanununun :

— 9/B maddesine göre,

Bazı kuruluşlarla birlikte "....il özel idarelerinin hizmet programlarını yıl içinde düzenlemeye ve bunlar için harcamalar ve istihdam esasları yönünden gerekli standartları tesbite ve takyitler koymağa Maliye Bakanı yetkilidir."

— 62. maddesine göre,

" ...1978 malî yılında genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli

idareler, belediyeler, belediyelere bağı kuruluslar, özel idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ile benzeri kuruluslar ve döner sermayeli kuruluslar, Maliye Bakanlığınca tesbit edilecek esaslar ve sürelerde.

Gelir tahminlerini,
Harcoma tahminlerini,
Malî tabloları,

Birbiriyle borç ve alacak durumlarını, ilgili mercilere vermek zorundadırlar.

Maliye Bakanı, madde kapsamına giren idare, kurulus, teşebbüs ve kurumlardan her türlü malî işlemlerinin tamamını, borçlanma ve borç ödeme imkânlarını incelemeye, programa uygun harcoma yapmayı ve bilgi, belge ve hesaplarını ibraz etmeyen idare, kurulus, teşebbüs ve kurulusların bütçe ödeneklerini kesmeye ve bütçe ödeneklerini en etkin şekilde kullanmak üzere tedbirler almağa yetkilidir."

Maliye Bakanlığı, özellikle belediye gelirleri alanında bir çaba gösterir durur. Onların bitip tükenmez ihtiyaçlarını karşılamak için çegitli formüller arar, birikmiş borçlarını da zaman zaman tahkim sonra da terkin eder (Önce üstlenir sonra da siler).

Aynı şekilde il özel idarelerinin maruz kaldıkları malî sıkıntıları karşılamak durumda olan Maliye Bakanlığı, onların Bütçe Kanunlarına konulmuş yardım ödeneklerini de büyük gecikmelerle transfer eder, bazı yıllar göndermeyip imha eder.

— İl özel idareleri - Tarım Orman ve Köyleri Bakanlığı - Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ilişkileri :

1964 yılında Köy İşleri Bakanlığının kurulması üzerine, köye yönelik tüm yatırım faaliyetlerinin bir elde toplanması amacıyla o zamana kadar il özel idarelerinin başlıca uğraşısı olan köy yol, su ... çalışmaları da bu Bakanlıkça üstlenilmiştir.

Yeni Bakanlığın tagra kuruluşu ilk önceleri il özel idareleri bünyelerinde oluşturuldu. İl özel idare müdürlükleri YSE hizmetleri için müdür, teknik personel, işçi kadroları ve araç, gereç sağladılar. Köy

İşleri Bakanlığı da devlet bütçesindeki ödenekler sağlayıp transfer etmek suretiyle bu gabaları destekledi. Fakat kuruluşundanberi beklenen yatırıma bir Bakanlığa dönüşme isteği ile birkaç yıl sonra Bakanlık, bölge kuruluşlarına geçti.

Bu geçişle, il düzeyinde bazı sorunlar belirdi :

a) İl İdaresi Kanunu, Türkiyede devlet kuruluşunu il temeli üzerine kurmuş, görev ve sorumlulukları bu temele göre bina etmiş ve Merkezin temsilcisi vali'leri bu binanın yöneticisi yapmıştı. Oysa her bölge kuruluşu gibi YSE bölge müdürlükleri de bir yandan gelişen hizmet ihtiyacına daha iyi cevap verme olanağı sağlarken bir yandan da sorumlulukların dağılması, savurganlığın artması, denetimden kaçınmasının tabii aksaklıklarını yaratması sonuçlarını verecekti, vermekte idi.

b) Yasal olarak olduğu gibi sosyal - siyasal bir olgu olarak Vali, özellikle kırsal alanda Devletin ta kendisi idi. İstek ve sorumluların karşılanması ondan istenir, beklenirdi. Hem geleneksel Türk yöneticisi, hem de halk Vali'nin bu niteliğinin (temsil ettiği Devlet tarafından bilerek bilmiyerek) yavaş yavaş zayıflatılmakta olmasından her bir hizmet için başvuracağı Devlet kapılarının çoğalıp belirsizleşmesinden " rahatsızlık " duyar oldu.

c) Kaldı ki, il yerel yönetiminin seçilmiş organları da kırsal alana dönük hizmetlerin planlanmasında, önceliklerin saptanmasında ve uygulanmasında hem kişisel, hem politik açıdan bir yerleri, bir rolleri olduğu namını insanı içinde idiler ve rollerinin devam etmesi gerektiği görüşüne de keza inançla bağlıydılar. Bu nedenle il hizmetlerinin yürütülmesinde Vilâyet - Genel Meclis - YSE işbirliği onları ne derece tatmin ve memnun ediyorsa, aksi tutum ve tasarruflar da o derece kırılganlıklar yaratır oldu.

Buna karşılık, YSE il ve bölge örgütünde hizmet ve sorumluluk alanlar da, büyük ölçüde, bu geçiş döneminin sıkıntılarını hafifletici bir davranış gösterirken bir kısım görevliler de (kuşkusuz bazen de muhataplarının gerekli anlayışı göstermemesinden) aradaki bağları zedeleyici tutum içinde göründüler.

İl düzeyindeki bu sorun, derece derece üst düzeye de yansınaktan geri kalmadı. Bir yandan köye yönelik hizmetleri üstlenme, merkez kuruluşlarından bazıları arasında sürdürülme konusu olurken (örneğin köy elektrikleştirilmesi...) Öte yandan köy yol, su ... hizmetlerinin esasen bir genel idare hizmeti mi yoksa il özel idare hizmeti mi olduğu, olması gerektiği tartışmaları ortaya çıktı.

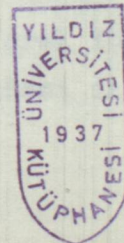
Bu arada, il YSE Örgütü, il özel idare kuruluşundan yavaş yavaş koparak gerek kadro gerek ödenekler açısından tamamen Köy İşleri Bakanlığı taşra Örgütü içinde yerini aldı. Maliye Bakanlığı yatırım hizmetlerinin gerektirdiği ödeneklerin ilgili merkezi kuruluşlara verilmekte olduğu gerekçesi ile il özel idarelerinin yasal paylarını kısıntıya uğrattı.

Köy yolu yapımı ve bakımı konusunda halen 1976 yılında Bakanlar Kurulunca 7/12960 sayılı Karar'la kabul edilmiş Köyyolları Yapım ve Bakım Yönetmeliği yürürlüktedir. Bu yönetmelikte, Köy İşleri Bakanlığınca saptanmış öncelik kriterleri esas alınmak suretiyle YSE Genel Müdürlüğünce il genel meclisi görüşüne dayalı valilik ve bölge müdürlüklerinin etüd ve önerileri dikkate alınarak 5 er yıllık dönemler halinde uzun Vadeli Planlar hazırlanması, bu plan hedeflerine uygun olarak ta Köy İşleri Bakanlığınca tesbit edilecek esaslara göre, merkezi idarenin taşra kuruluşları elemanlarından oluşturulacak bir Komisyonca yıllık icraat programlarının hazırlanıp YSE Genel Müdürlüğünce uygun görüşü ve Bakanlığın onayı ile yürürlüğe konulması öngörülmüştür.

Böylece köy yol, su hizmetlerinin programlanmasında il genel meclislerinin yetkisi 5 yıldan 5 yıla, bir plan taslağı üzerinde görüş bildirmeğe inhisar ettirilmiş yani fiilen kaldırılmış bulunmaktadır.

Bu durumun yarattığı tepkileri hafifletmek için Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, yıllık Bütçe Program teklifleri hazırlanırken uyulacak esasları bir genelge ile teşkilâta duyurmakta, bu arada söz konusu Bakanlar Kurulu kararı uyarınca yapılacak hizmetlerin programlanmasında yaklaşımın :

— Bakanlık bütçesi ile yapılacak hizmetler,

kadar işleri Bakanlığınca yerel yönetimlere dönük olarak yürütülmekte olan hizmetlerin yapılacak bir protokol ile yeni Bakanlığa devredilmesi öngörülmüş, 1 Haziran tarihli Resmî Gazetede yayımlanıp yürürlüğe giren protokol uyarınca 2 Haziran tarihinden itibaren de söz konusu hizmetler Yerel Yönetim Bakanlığına devredilmiştir.

14.12.1983 tarih ve 18251 (mükerrer) sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 180 numaralı Kanun Hükmünde Kararname ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığının teşkilât ve görevleri hakkında yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Geçici Madde 1 - (8.6.1984 - KHK/209) Bakanlığın teşkilât ve kuruluşu bu Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre yeniden düzenleninceye ve düzenleme gereğince genel hükümlere göre yeni kadrolar tesbit ve ihdas edilinceye kadar Bayındırlık Bakanlığı ile İmar ve İskân Bakanlığının personeli ile birlikte devredilmiştir.

180 sayılı KHK'nin 8.6.1984 tarih ve 209 sayılı KHK ile değişik 2 nci maddesinin (h) fıkrasında il özel idarelerine ait yapı ve tesisleri yapmak veya yaptırmak görevi verilmiştir.

Yine, aynı kararnamenin 8.6.1984 tarih ve 209 sayılı KHK ile değişik 9 ncu maddesinin (b) bendinde de il özel idarelerinin bina ve tesislerinin program, proje, keşiflerini; yapmak veya yaptırmak, onaylamak veya onaylanmasını sağlamak, talep halinde inşaatlarını yapmak veya yaptırmak olarak belirlenmiştir.

Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığının teşkilât ve görevleri hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname ile, 13.12.1983 tarihli 183 sayılı Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığının teşkilât ve görevleri hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin bazı maddelerinin kaldırılması ve bazı maddeler eklenmesi hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK/212) değiştirilerek kabulü hakkında 3161 sayılı Kanunun görevleri düzenleyen 2 nci maddesinin (e) fıkrasında kırsal yerleşme birimlerinin yol, su, kanalizasyon, elektrik, iskân ihtiyaçlarını; bunların ekonomik ve sosyal tesislere, sağlıklı ve modern fiziki yerleşme imkânlarına kavuşmalarını sağlayacak politikaları geliştirmek ve bunlarla ilgili araştırma, envanter, plan, proje yapmak ve yapılmasını sağlamak görevleri verilmiştir.

Aynı kararnamenin 32 nci maddesiyle de Bakanlığın, hizmet alanına giren konularda mahalli idarelerle koordine sağlamak sorumluluğu getirilmiştir.

Geçici 7 nci madde ile de;

a) İçme suları yapısında, 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanunun, yapım, bakım, satınalma, harcama ve diğer yetki işlemleri ile ilgili hükümlerinin;

b) Köy yolları yapısında 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun yapım, bakım, satınalma, harcama ve diğer yetki ve işlemleri ile ilgili hükümlerinin;

c) Köy elektrifikasyonu yapısında, 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun ve 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunun yapım, bakım, satınalma, harcama ve diğer yetki ve işlemleri ile ilgili hükümlerinin bu Bakanlıkça uygulanmasına devam edileceği belirtilmiştir.

1986 yılı 31.12.1985 tarih ve 18975 sayılı (mükerrer) Resmî Gazete'de yayınlanan 3242 sayılı Bütçe Kanunun 8 nci maddesinde " Maliye Bakanının harcamalarda tasarrufu sağlamak, tutarlı ve dengeli ve etkili bir bütçe politikası yürütmek amacıyla ödeneklerin dağıtım ve kullanımı, gelir ve giderlere ilişkin kampa, yönetselik ve kararnamelerin uygulanmalarını düzenlemek üzere gerekli önlemleri almaya standartları tesbite ve sınırları koymaya yetkilidir " ;

11 nci maddesinde ise : " Yıllık yatırım programına ek yatırım cetvellerinde yer alan projelerden ilgili Bakanın onayı ile il özel idarelerince Vali'nin yetki ve sorumluluğunda gerçekleştirilmesi uygun görülenlerin bedelleri mühasıran proje ile ilgili harcamalarda kullanılmak üzere, hizmetin ait olduğu il özel idaresine ödenir. Mahalli hizmet mitaliği taşıyan işler, bu fıkrada belirtilen esaslar çerçevesinde program ve proje safhasında da Valilerin yetki ve sorumluluğuna devredilebilir" hükümleri mevcuttur.

25 nci maddesiyle de kadroların kullanımı hakkında " Genel ve katma bütçeli dairelerle mahalli idareler ve kamu iktisadi teşebbüsleri,

Özel kanuna veya özel kanunla verilmiş yetkiye dayanarak kurulan banka ve kuruluşlar veya bunlara bağlı işyerleri sakat ve eski hükümlüler için; 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunun 2638 sayılı Kanunla değişik 17 nci maddesine göre hükümlü çalıştırarakla yükümlü kuruluşlar, bu amaçla, mevcut işçi kadro ve pozisyonlarının % 3'ünden az ve % 5'inden fazla olmamak üzere işçi ve kadro pozisyonu ayırmak zorundadırlar " ;

27 nci maddede ise: " Genel bütçeye dahil daireler, katma bütçeli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, belediyeler il özel idarelerinde ve 8.6.1984 tarih ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararneme kapsamı dışında kalan kuruluşlarda sözleşme ile çalıştırılacak personelin genel çalıştırma esaslarına ilişkin 6.6.1978 tarih ve 7/15754 sayılı Bakanlar Kurulunun Kararı ile ek ve değişikliklerinin uygulanmasına devam olunur " hükmü de göstermektedir ki, il özel idarelerin merkezi hükümet ile ilişkilerin geniş ölçüde var olduğudur.

178 sayılı Maliye ve Gümrük Bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında KHK ile Maliye Bakanlığının 2996 sayılı eski kanunundaki 5 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan " Genel, Katma ve Özel bütçelerle idare edilen dairelerle, sermayesinin tamamı Devlete ait olan müesseseler Maliye müfettişlerinin mutlak surette teftişine tabidir " hükmü çok az değişiklikle 178 sayılı KHK'de 20 nci madde içinde yer almıştır.

5655 sayılı Kanunun 10 ncu maddesinin son kısmında yer alan " Özel idareler ve belediyeler vergi sisteminin Devlet vergi sistemiyle ahenk ve paralellliğini sağlayacak önlemleri almak Gelirler Genel Müdürlüğünün görevlerindendir " hükmü de yine 178 sayılı KHK'nin 12 nci maddesinde yer verilmiştir.

İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevlerini yeniden düzenleyen 176 sayılı ve 13.12.1983 tarihli Kanun Hükmünde Kararnamesinin 11 nci maddesinde de Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün görevleri arasında " Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair çeşitli kanun, tüzük ve yönetmeliklerle Bakanlığa verilmiş olan görev ve hizmetleri yapmak, takip, sonuçlandırmak ve geliştirmek;

Bakanlığın mahalli idareler üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisi-

nin mevzuat hükümleri gereğince uygulanmasını sağlamak;

Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek;

Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak;

Mahalli idareler personelinin hizmetiçi eğitimini ve uygulanmasını takip etmek, Eğitim Daire Başkanlığıyla işbirliği yaparak planlamak;

Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tesbit etmek;

Mahalli idare kontrolörlerinin çalışma programlarını düzenlemek ve bu programların uygulanmasını sağlamak;

Mahalli idare fonlarının, Müsterek Trafik Fonunun, Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Fonunun kanunların ve ilgili mevzuatın öngördüğü şekilde ve Bakanlığın yetki sınırları içinde dağıtılmasını ve idaresini sağlamak; takip ve kontrol etmek " hükümleri yer almıştır.

Yukarıda izah edildiği üzere merkezi kurum ve kuruluşlar ile mahalli idareler (il özel idareleri) arasında gerek eski kanunlarda ve gerekse onların yerini alan yeni kanunlarda yer aldığı gibi pek çok ilişki vardır.

1- İl Özel İdarelerinin görevleri ve organları :

Özel idarelere gerek İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanununu gerekse diğer çeşitli kanunlarla verilmiş görevler, bizzatı devletın kendisine ait görevleri ve fonksiyonları kadar geniş yer tutmaktadır. Ancak, bu yasalar kapsamında bulunan görevlerin çoğu, bütünüyle merkezi idarece, bazıları ise ikili sistemle yani özel idare ve çeşitli Bakanlıklarla veya kuruluşlarla birlikte yürütölmektedir.

Bu farklılıkların ortaya çıkışında ve görevlerin azalmasında temel sorun merkezi idare kuruluşlarının artması, bunun yanında özel idarelerin gelir kaynaklarının ve yetkilerinin kısıtlanmasından doğmuştur.

(1)- Sağlık ve Sosyal Yardım görevleri :

____ İ.U.V.K. 78. maddesinin 10. fıkrasına göre hastahane, dispan-

ser, darülaceze gibi sağlık evleri açmak, düğünler evi, yetimhane kurmak,

— 1593 sayılı Hıfzısıhha Kanunu'nun 4. maddesinde belirtildiği gibi kasaba ve köylerin sağlığına ilişkin tıbbi ve sosyal yardımlarını yürütmek,

— 7402 sayılı Sıtmanın İhhası Hakkında Kanunun 5. ve 6. 2644 sayılı Tapu Kanununun 15. maddesine göre sıtma önlemleri almak, bataklıkları kurutmak,

— 4109 sayılı Kanunun 11. maddesi gereğince muhtaç asker ailelerine yardım etmek,

— 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 18. maddesinin (j) fıkrası gereğince katılma payı vermektir.

(2)- Bayındırlık görevleri :

— İ.U.V.K. 78. maddesinin 1. fıkrasına göre il dahilindeki ilçe-ler ve köy yollarının yapım, bakım ve onarımı,

— 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanununun 16. maddesi ile köy yollarının yapımı, onarımı, bakımı,

— 1525 sayılı Şose Köprüler Kanunu'na göre köy yolları, köprü yapımı,

— 7478 sayılı Kanun gereğince köylere içme suyu getirilmesi, daha sonra 16.7.1964 gün ve 6/3349 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Köyleri ve Kooperatifler Bakanlığı (Yeni ismi ile Tarım, Orman ve Köyleri Bakanlığı) bu görevleri üstlenmiş, zaman zaman Özel İdareler de yine bu görevleri yürütmüştür.

— Köy elektrifikasyonu görevi önceleri Özel İdarelere ait iken YSE teşkilatı kuruluşu ile ikili bir yürütme bağlanmış, 1970 yılında TEK kuruluşu ile bu görev Özel İdareden tamamen alınmıştır.

— 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun 29. maddesi gereğince gecekondu bölgelerinin tesbit ve ıslahı için kamu tesisi yapmak,

— 6875 sayılı İmar Kanununa 1605 sayılı Kanunla getirilen ek 8.

maddesinin (2) bendi gereğince belediye sınırları dışında sahil korunması için tedbirler almak,

— Ayrıca, il dahilinde iskele yapmak, kayık işletmek, kurmak, çeşitli sanayi dallarında fabrika kurmak, ruhsat vermek, ticaret odalarını, borsaları kurmak, sergiler, panayırılar açmak,

(3)- Kültür ve Eğitim görevleri :

— İ.U.V.K. 78. maddesinin 9. fıkrası gereğince ilkokul, gece okulu açmak,

— 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu gereğince okul, bina ve tesislerinin yapımı, bakımı, onarımı, donatımı, okul için arsa temini, sosyal yardımlar, yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar açmak,

— Sanatsal ve kültürel çalışmalara, halk eğitim çalışmalarına imkan sağlamak, katılmak,

(4)- Tarım görevleri :

— İ.U.V.K. 78. maddesinin 4. fıkrası tarım hizmetlerini geniş anlamda ifade etmiştir.

— Örnek ve deneme çiftlik tarlaları, fidanlık ile tarım okulları açmak, tarım aletleri, depoları kurmak, tarım ürünleri sergileri açmak, yarışmalar tertip etmek, ürün türlerini iyileştirmek amacıyla para, tohum temin etmek, kırsal alanlarda biçme, harman, eleme tesisleri kurmak,

— Denizlik hayvan yetiştirmek, depoları kurmak, Sun'i tohumların laboratuvarları açmak, ehil hayvan sergileri ve yarışları tertiplemek, at yarışları yaptırmak,

— İ.U.V.K. 78. maddesinin 5. fıkrası gereğince uygun arazilerde orman yetiştirmek, yabancı ağaçları aşılatmak, verimli hale getirmektir.

Bu görevlerin tamamı 3203 sayılı Ziraat Vekaleti vazife ve teşkilat kanunu (183 ve 212 sayılı KHK ile Bakanlık yeniden düzenlemiştir.) ile genel idare hizmetleri arasına alınmışsa da yine Özel İdarelerin görevleri arasında bulunmaktadır.

İl tarımının geliştirilmesindeki örnek ve deneme çiftlikleri kurmak

görevi 6964 sayılı kanunla Ziraat odalarına verilmiştir.

(5)- Ekonomik görevler :

— İ.U.V.K. 78. maddesinin 6, 7, 8. fıkrasında tasarruf ve kredi sandıkları kurmak, açılmasına izin vermek, ticaret ve sanayi odaları kurmak, müze, sergi, panayır, pazar açmaktır.

(6)- Çeşitli görevler :

— İl matbaası kurmak, il yayın organı olarak gazete çıkarmak, kıy telefonları kurmak,

— 237 sayılı Taşit Kanunu gereğince Vali taşıtı almak, Vali ve Kaymakamın taşıt giderlerine katılmak,

İl Özel İdaresinin organları :

" İdarei Umumiye'î Vilâyet Kanunu Muvakkatı " adıyla 2 nci kısmı bugün uygulanmakta olan kanununda yer alan 76 ncı madde il özel idaresinin organları belirlenmiştir.

MADDE 76- " Vilâyeti umur ve masafii hususiyesini tedvir ve muhafaza ve dnu temsil ve teghis eden vesati idariye Vâli vilâyet ile meclisi umumi Vilâyet ve encümeni vilâyettir. "

" İlın özel idare işlerini ve menfaatlerini yöneten ve koruyan ve dnu temsil eden yönetim organları, Vali, il genel meclisi ve İl daimi Encümenidir. "

MADDE 77- " Vilâyete mevdu bilcümle umur ve vezaiî hususi memuriyetlerine müteallik suihareketten dolayı mukemelerini devlet hakkındaki usul ve mukarrerata tabidir. "

" İl özel idaresine ait tüm işleri ve görevleri yerine getirme yetkisi yalnızca vâliye aittir.

Özel idare memurlarının görevleri ile ilişkin suçlardan ötürü yargılamaları, devlet memurlarının yargılamalarına ilişkin yöntem ve esaslara bağlıdır.

Vâlinin görevleri şunlardır: İl özel idaresinin yürütme organı vâlidir.

a) İl Özel idaresi adına alınacak kararların hazırlanması vâliye ait bir görevdir. İl genel meclisinde ve il daimi encümeninde konulacak işlerle hazırlıklar ve çalışmalar vâli ve kendisine bağlı teşkilat tarafından yapılır. İl genel meclisinin ve il daimi encümeninin gündemlerinin hazırlanması da vâliye aittir.

b) İl Özel idaresi adına alınmış kararları, vâli yürütür.

c) Vâli il özel idaresi tüzel kişiliğinin mümessilidir.

d) Vâli il tüzel kişiliğinin mümessili olmak itibarıyla il adına yapılacak hukuki işlemleri de yapar.

e) Vâli, il özel idaresinin yürütme organı olması dolayısıyla, il genel meclisinin ve il daimi encümeninin denetimine tabidir.

" Meclisi Umumii Vilâyet " " İl Genel Meclisi "

MADDE 103- (18.1.1984 gün ve 2972 sayılı kanunun 3, 5 ve 7. maddeleri ile değiştirilmiştir.

2972 sayılı K. Madde 3- İl genel meclisi üyeleri seçimi için her ilçe bir seçim çevresidir.

2972 sayılı K. Madde 5- Her seçim çevresinde seçilecek üye sayısı aşağıdaki usule göre hesaplanır.

İl genel meclisi üyelikleri için, son genel nüfus sayımının sonuçları :

Nüfusu 25.000'e kadar olan ilçelerde	2
Nüfusu 25.001'den 50.000'e kadar olan ilçelerde	3
Nüfusu 50.001'den 75.000'e kadar olan ilçelerde	4
Nüfusu 75.001'den 100.000'e kadar olan ilçelerde	5

asil üyelik, aynı miktarda da yedek üyelik hesaplanır.

2972 sayılı K. Madde 7- Her seçim çevresi için seçilecek asil ve yedek üye sayısı o seçim çevresinin bağlı olduğu il seçim kurulu tarafından tesbit olunarak ilgili ilçe seçim kurullarına bildirilir.

ilçe seçim kurulları durumu alıgilmiş usullerle ilân eder.

" Encümeni Vilâyet "

" İl Daimi Encümeni "

MADE 136- (Değişik 6423-23.6.1954) Vilâyet Encümeni her ıqtima senesi içinde Vilâyet Umumi meclisince kendi azası arasından intihap oluncak dört zattan tereküp eder. Umumi meclis azasının adedi sekizden aşağı olan mahaller encümenlerinin umumi meclis kararıyla iki zattan mürekkep olması dahi caizdir.

" İl daimi encümeni, her toplantı senesi içinde il genel meclisince kendi üyeleri arasından seçilecek dört kigiden olugur. İl genel meclis üye sayısı sekizden az olursa genel meclis kararıyla il daimi encümeninin iki kigiden olugması mümkündür. "

İl Daimi Encümeni : İl özel idaresinin ikinci organı il daimi encümenidir. İl özel idaresinin işleri hakkında kararlar alan, bir dereceye kadar il genel meclisinin yerini tutan bir kuruluştur. (İl genel meclisinin toplanmadığı zamanlarda)

İl Daimi Encümeni; il genel meclisinin kendi üyeleri arasından seçtiği kimseler ile vâlidem meydana gelir. İl genel meclisi her yıl yapılan olağan toplantısında, dört encümen üyesi seçer. İl genel meclisi üyelerinin sayısı sekizden az olan yerlerde il daimi encümenine iki üye seçilebilir. Encümen üyeleri ayrı ilgelerden seçilir. Encümen üyeleri bir yıl için seçilirler.

Encümen Vâlinin veya görevlendireceği kimsenin başkanlığı altında en az ayda bir defa toplanır. Encümen üyelerinin çoğunluğu ile toplanır ve çoğunlukla karar alır. Encümen çalışmalarını sırasında tutanak tutar. Aynı zamanda toplantıya katılanların isimleri bu tutanağa yazılır.

Encümenin il genel meclisi yerine yapacağı görevler şunlardır :

a) Acele hallerde encümen ilk toplantıda genel meclisin tasdikine sunulmak üzere, genel meclis adına kararlar alabilir.

b) Genel meclis, bazı belli işlerin yapılabilmesi için ve bu işlerle ilgili kararların alınması yetkisini encümene bırakabilir.

Encümenin kendi adına yaptığı görevler :

a) Vâlinin her ay vereceği gider cetvelini incelemek ve bütçeye uygun ise onaylamak,

b) Vâli tarafından sunulacak il bütçe tasarısı, mahalli hizmetlerle ilgili olarak il genel meclisine sunulacak, projeler ve vâlinin havale edeceği diğer işleri hakkında oy ve düşüncesini bildirmek,

c) İl bütçesi ve genel meclis kararlarına göre yapılacak arttırma ve eksiltme şartları hakkında oy ve düşüncelerini bildirmek ve gerekli işlemleri hazırlamak,

d) Beklenmeyen giderlere ait, il bütçesinden yapılacak harcamalarda uyulacak usulü belirtmek, il bütçesinin bir bölümündeki maddeler arasında aktarma yapmak,

İl daimi encümenin kendi adına yaptığı görevleri, nitelikleri itibarıyla danışma, yürütme ve denetleme alanına ait olmak üzere üçe ayırmak mümkündür. İl daimi encümenin görevlerinden il bütçe tasarısını incelemek danışma, il bütçesinin bir bölümü içindeki maddeler arasındaki aktarma yapmak yürütme, her ay vâlinin vereceği gider cetvellerini incelemek ve onamak denetleme görevine örnek olarak gösterilebilir.

Encümenin kararları üzerindeki vesayet denetimi :

İl daimi encümenin aldığı kararlar 2 niteliklidir. Bunlardan birincisi il genel meclisinin toplantı halinde bulunmadığı zamanlarda, onun adına aldığı kararlardır. Bu kararlar il genel meclisinin ilk toplantısında görüşülür. Vâli itiraz etmek istediği encümen kararını genel meclise bildirir.

Daimi encümenin kararlarından il genel meclisince benimsenmeyenler, genel meclis kararı haline gelir. Bu kararlara karşı danışmaya dava açabilir. Daimi encümenin verdiği ikinci tip kararlar, daimi encümenin il özel idaresinin bir organı sıfatıyla kendi adına almış olduğu kararlardır. İl genel meclisinin bu kararlara müdahale etme hakkı yoktur.

İl genel meclisi, ilgiler adına seçilen üyelerden oluşur. Bu meclis biri olağan, diğeri olağan üstü olmak üzere iki çeşit toplantı yapar.

İl genel meclisleri yılda bir defa ekim ayının ilk yarısı içinde toplanır. Başlangıçta sonra ilk toplantı günü valilerce, diğer toplantı günleri il genel meclisince kararlaştırılır. (Değişik: 2811 - 5.4.1983 mad.111)

Devletçe (Hükümetçe) veya Valilikçe lüzum görüldüğü takdirde zaman ve süresi saptanarak il genel meclisi olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Bu olağanüstü toplantıda incelenecek konular üyelere davet çağrısı ile birlikte duyurulur. Bu toplantıda çağrıda belirtilen konulardan başka bir şey konuşulmaz.

MADDE 115- " İl genel meclisi üyelerinin üçte biri gerekçeli olarak Vâli'den il genel meclisinin olağanüstü olarak toplanmasını isterlerse Vâli bu isteği görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığına bildirir.

Bakanlıkça uygun görüldüğü takdirde 114 nolu maddede belirtilen kayıtlara göre il genel meclisi olağanüstü olarak toplanır.

İl özel idarelerinin en büyük karar organı olan il genel meclisinin başlıca görevleri şu şekilde sıralanabilir.

- a) İl özel idaresine ait bütçe ve kesin hesabı kabul etmek;
- b) İl özel idaresine verilmiş görevlerle ilgili kararları almak ve iş programlarını inceleyip karara bağlamak;
- c) İl özel idarelerine ait malları idare etmek, tahsis yönlerini değiştirmek;
- d) Mali konularda, il özel idarelerine vergi kanunları ile verilen görevleri yapmak;
- e) Bağışları kabul etmek.

İl genel meclisleri siyasi konularda karar alamazlar, bu konuda temennide bulunamazlar, kanun meclisi bu işlerle uğraşmaktan kesin bir surette menetmiştir.

Genel Meclisin Feshi: İl genel meclisinin feshine ancak danıştayca karar verilebilir. İl genel meclisinin feshini gerektiren sebepler şunlardır :

a) Meclisin kanunen belli olan olağan ve olağanüstü toplantılar dışında toplanması,

b) Kanunen belli olan yerden başka bir yerde toplanması,

c) Kanunen kendisine verilen görevleri süresi içinde yapmaması,

d) Siyasi meseleleri görüşmesi veya siyasi temennilerde bulunması.

Yukarıda belirtilen durumlardan birinin gerçekleşmesi halinde Vâli durum gerekçesi ile İçişleri Bakanlığına bildirir. İçişleri Bakanlığının danışmaya bildirmesi üzerine danıştay kararı ile genel meclis feshedilebilir. İl genel meclisinin görevi içine giren hususlarda alacağı kararlar Vâli tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer. Onaylanmasa 20 gün içinde itirazda bulunur. Bu itiraz üzerine danıştay 2 ay içinde karar verir.

C- İl Özel İdarelerinin bütçeleri ve denetimi :

İl Özel idarelerin bütçeleri yürütme organı tarafından hazırlanır. Yürütme ise Vâli'de ve ona bağımlı olarak bürokraside toplanmıştır.

" (İ.U.V.K.M) Md.88 " nci maddesi buna amirdir.

Vâli yürütmenin başı olarak bütçeyi hazırlamakla görevlidir. Bütçenin hazırlanmasında İl Özel İdaresi Muhasebesi ve Özel İdare MÜDÜRLÜĞÜ görev üstlenir.

Bütçe gelirlerinin tahminini Muhasebe MÜDÜRLÜĞÜ yapar. (İdare-i Humaniye-i Vilâyet Muhasebe Usulü talimatnamesi, Madde 4) gelirlerin tahmininde geçen yıl gerçekleşen hasılatın alınması İ.U.V.K.M.nin 84 nolu maddesi gereğidir. Ancak, geçen yıl gerçekleşen hasılatı artırmayı gerektiren sebepler var ise yasa gereği bunların İçişleri Bakanlığına bildirilmesi ve arttırma izni alınması gereklidir. Bugünkü uygulamada ise gelir tahminleri yapılırken arttırmayı gerektiren sebepler dikkate alınarak bütçe inceleme komisyonu artışı için İçişleri Bakanlığının izni alınmaktadır.

Artış tahminlerini baksalılık uygun görmezse, geçen yılki tahsilatı esas alınır. Tahminlerdeki bu yöntemdeki kaygı gelirlerin abartılıp ve harcamalarında buna göre yapılmasından ve sonuçta açıklara sebep olunma-

sından kaynaklanmaktadır. Meydana gelen açıklar ertesi seneye devredilir ve o yılın bütçesinden kapatılır. Giderler olağan (cari) ve olağanüstü olarak toplanmıştır.

(İ.U.V.K.M. Md:81) İl Özel idare olağanüstü bütçesinin gelir kısmına meydana getiren hususlar şunlardır :

- 1- Olağan bütçenin gelir fazlası,
- 2- Borçlanmalar,
- 3- Olağanüstü giderlerle ilgili olarak oranı bütçe kanunu ile belirtilmek üzere il genel meclisince vasıtasız genel vergiler üzerine geçici olarak eklenecek ve tarh edilecek olağanüstü ek yüzdeler,
- 4- Olağanüstü giderleri karşılamak üzere gerektiğinde Genel Bütçe'den yapılacak yardımlar.

(İ.U.V.K.M.Madde:82) Olağan gider kısmı Özel idare hizmetlerine ait aşağıdaki yıllık ve sürekli harcamaları kapsar.

- 1- Özel idare personeli ile dairesinin aylıkları ve diğer giderleri,
- 2- Özel idare gelirlerini tahsil etme giderleri,
- 3- Özel idareye ait il yollarının ve tesislerin esaslı ve sürekli onarımı ve teknik elemanlarının maaş ve diğer özlük giderleri,
- 4- Yapılmış olan Bayındırlık işlerinin sürekli ve esaslı onarım giderleri ile bunlarla uğraşan fân elemanlarının aylıkları ve diğer özlük giderleri,
- 5- İlköğretim kurumları ile ilköğretim okulları ve yönetimi Özel idarelere ait orta dereceli okulların görevlilerinin aylıkları ile diğer giderleri,
- 6- Yönetimi mahallerine bırakılmış tarım ve sanayi okullarının ve diğer tarım, sanayi ve ticaret kuruluşlarının aylıkları ve giderleri,
- 7- Özel idare emlak ve mallarının onarım giderleri, vergileri ve sigorta ücretleri,
- 8- Kurulması ve yönetimi Özel idarelere ait veya bu idarelere verilmiş olan hayır ve sağlık kurumları aylık ve giderleri,
- 9- Borçlanma faiz ve amortismanlar,
- 10- Özel idarelere ait basımevi ve gazete giderleri,

11- İl genel meclisi ve il enoñmenin döşeme, demirbaş ve ısınsa giderleri ve bunlarla ilgili diğler giderleri, il genel meclisi üyelerinin ödenekleri ve yollukları ile il daimi enoñmeni üyelerinin ödenekleri,

12- İl genel meclisi üyelerinin seçimi için yapılacak harcamalar,

13- Bunlardan başka özel idarelerin görevlerine giren veya yasalar ve tüzükler/yapılması özel idarelere bırakılan hizmet ve işlerin gerektirdiği sürekli giderler. (3-12 tamamen; 4-5-6 fıkradaki giderler kısmen merkezi hükümet tarafından üstlenilmiştir.)

(İ.U.V.K.M.Md:83) Olağanüstü bütçenin gider kısmı ise, özel idareye ait her türlü yeni yapım ve tesis giderleri ile olağan bütçeyle ilgili sürekli giderler dışında yapılacak geçici giderlerden oluşur. Bugünkü uygulamada ise cari, yatırım, sermaye teşkili ve transfer harcamaları şeklinde bir sınıflama söz konusudur.

(İ.U.V.K.M.Md.80-81) İl özel idarelerinin bugünkü bütçe uygulamasında olağan ve olağanüstü gelirler birlikte olarak (C) cetvelinde sınıflamaya tabi tutulmuş şekli şöyledir :

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

İRAT ve SERVET VERGİLERİ

GELİRLERİ

2380 sayılı kanuna göre % 1

özel idare payı

5.2.1981 gün ve 2380 sayılı K.G.

GİDER VERGİLERİ GELİRLERİ

Akaryakıtlardan alınan istihsal vergisinden il özel idare payı

13.7.1956 tarih ve 6802 sayılı kanunun 66. maddesi

Orman mahsul ve mamulleri satışından il özel idare payı

8.6.1959 tarih ve 7336 sayılı kanun

DİĞER VERGİLER GELİRLERİ

Taşocakları resmi

6.6.1317 tarihli Taşocakları nizamnamesi, ek ve değişiklikler, 2.6.1934 tarih ve 2492 sayılı Taşocakları Nizamnamesinde değişiklik yapılmasına dair kanun, 17.6.1942 tarih ve 4268

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

Tagocaklarından alınacak harçlar	sayılı Madenlerin Arama ve İşle- tilmesi hakkındaki kanun, 3.3.1954 tarih ve 6309 sayılı Maden kanunun, 15.2.1956 tarih ve 6664 sayılı ka- nun
İl özel idarelerince yönetilen kurumlar, teğebbüsler hasılatı:	Aynı nizamname ve kanunlar
İl özel idarelerince yönetilen kurumlar hasılatı:	
Genel yönetim kurumları hasılatı:	
Basımevi hasılatı	1329 tarihli İdare-i Umumiye-i Vi- lâyet kanunu muvakatı madde 80-14
Milli Eğitim kurumları hasılatı:	
Pansiyon ve yurtlar hasılatı	İ.U.V.K. madde 80-13
Tarım kurumları hasılatı:	
Pidanlıklar ve benzeri kurumlar has.	" 80-12
Sağlık ve Sosyal Yardım kurumları hasılatı:	
Muayene ve tedavi kurumları hasılatı	" 78-10
Huzur evleri hasılatı	" 78-10
Düşkünler yurdu hasılatı	"
İmtiyaz ve ruhsatı mutazammın tasdikli mukaveleler uyarınca alınacak il özel idare payları	" 78-3 80-11
Teğebbüsler hasılatı	
Kömür işletmeleri hasılatı	" 80-16

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

Oto garajı işletmeleri hasılatı

İ.U.V.K. madde 80-16

Tagecağı işletmesi hasılatı

"

Diğer işletmeler hasılatı

"

İl özel idaresi malları gelirleri

Taşınmaz mallardan alınan gelir

Taşınmaz mallar satış bedeli

"

80-9

Kiralalar

"

Hari misiller

"

Hasar karşılıkları

"

Taşınmaz mallar diğer gelirleri

"

Taşınır mallardan alınan gelirler

Ekinmiş veya ve enkaz sat.bed.

"

Taşınır mallar diğer satış bedel.

"

Taşınır mallar diğer gelirleri

"

Taşınır değerler gelirleri

Eşham ve tahvilat gelirleri

"

Faizler

"

Çeşitli gelirler ve cezalar

İkrazlardan geri alınanlar

C e z a l a r

Vergi ve zam cezaları

21.4.1953 tarih ve 6183 sayılı am-
me alacaklarının tahsil usulü hak.
kanunu

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

Diğer cezalar

4.1.1974 tarih, 213 sayılı vergi usul ka.

Geçitli gelirler

Kanunlarla alınması gerekli hizmet bedelleri :

İskele geçiş ücreti

İ.U.V.K. muvakkatı madde 80-10,
8.6.1936 tarih ve 3004 sayılı iskelelerin ne suretle idare olunacağına dair kanun

Kayık ve sallar geçiş ücreti

"

Kanunlarla alınması gerekli diğer hizmet bedelleri

İ.U.V.K. muvakkatı madde 80-16

İfa olunacak hizmetlere mukabil alınacak diğer hizmet bedelleri

"

222 sayılı kanun uyarınca sağlanan tahsis mahiyetteki gelirler

Devlet bütçesinden verilen katılma karşılıkları

5.1.1962 tarih ve 222 sayılı kanun madde 76-a

Para cezaları

222 S.K. madde 76-e

Vakıflar Genel Müdürlüğü ile mütevelliler tarafından idare olunan vakıflardan ayrılacak paylar

"

76-f

Bağışlar

"

76-g

Faizler

"

76-h

Satılan taşınmaz mallar satış bedelleri

"

76-i

Satılan eski okul eşyası ve enkası satış bedelleri

"

GELİRİN ÇEŞİDİ

Gecikme ve benzeri tazminatlar
irat kayıt olunan teminat akçaları
222 sayılı kanun uyarınca sağlanan
diğer gelirler

Diğer tahsisi mahiyetteki gelirler

Şartlı bağışlar

Çeltik gelirleri

Diğer gelirler

Şartsız bağışlar

Eşhas zimmeti ve geri alı.paylar

Çeşitli diğer gelirler

Gegen yıldan bu yıla nakden ve
safı olarak devredilen para

Borçlanmalar

İller Bankasından borçlanmalar

Diğer kredi kurumlarından borç-
lanmalar

Tahsisi mahiyetteki gelirlerin
nakit artıkları

Genel yönetim

DAYANAĞI

222 S.K. madde 76-j

" 76-g

İ.U.V.K. muvakkatı madde 80-15

11.6.1936 tarih ve 3039 sayılı çel-
tik ka.

İ.U.V.K. muvakkatı madde 80-15

26.5.1927 tarih ve 1050, 16.6.1934
tarih ve 2514, 4.1.1964 tarih ve
213 ve 27.2.1967 tarih ve 832 sayı-
lı kanunlar

İ.U.V.K. muvakkatı madde 80-16

İ.U.V.K. madde 81-1

13.6.1945 tarih ve 4759 sayılı il-
ler Bankası Kanunu madde 7, İ.U.V.
K. muvakkatı madde 81-2

İ.U.V.K. muvakkatı madde 81-2

26.5.1927 tarih ve 1050 sayılı ka-
nun madde 55

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

Bayındırlık

26.5.1927 tarih ve 1050 sayılı kanun madde 55

Millî Eğitim

" "

İlköğretim kurumları

" "

Tarım

222 sayılı kanun madde 82

26.5.1927 tarih ve 1050 sayılı kanun madde 55

Veteriner

"

Sağlık ve Sosyal Yardım

"

Diğer nakit artıkları

"

Özel gelirler ve fonlar

Özel gelirler

Devlet özel yardımları:

Tahsisî mahiyette olanlar

İ.U.V.K.muvakkatı madde 80-18, 81/4

Tahsisî mahiyette olmayanlar

İ.U.V.K. madde 80-18, 81/4

Halk eğitimi hizmetleri için devlet bütçesinden verilen katılma karşılıkları

"

İlköğretim kurumları yapım ve onarımı için köy bütçelerinden kat.karş.

80-16

Genel tarım hizmetlerine devlet bütçesinden verilen katılma karş.

80-18, 81/4

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAKI

Veteriner hizmetlerinde devlet bütgesinden verilen katılma kar.

i.U.V.K. madde 80-18, 81/4

Sağlık hizmetlerinde devlet bütgesinden verilen katılma kar.

Bayındırlık hizmetlerine katılma kar.

İl ve köy yolu ile köprüleri her türlü bakım yapım ve onarım hizmetlerine devlet büt.verilen kat.karş.

Köy içme suyu tesis ve onarım hizmetleri için devlet büt.verilen kat.kar.

Köy elektrifikasyonu için devlet bütgesinden verilen katılma karş.

Köy yolları ve köprüleri yapım bakım ve onarım için köy bütçelerinden katılma karşılıkları

Köy içme suları yapım, bakım ve onarım için köy büt.kat.karş.

Köy elektrifikasyonu yapım, bakım ve onarım için köy büt.kat.karş.

Projeye müstenit köy tegebbüslerini desteklemek için Bakanlıklar ve diğer resmi kuruluşlarca yapılan yardımlar

80-18 81/4

GELİRİN ÇEŞİDİ

DAYANAĞI

Küçük trafik fonundan yardım

18.2.1963 tarih ve 197 sayılı motorlu karatayıtları vergisi kanunu madde 17

Köy muhtar ödemeleri için devlet yar.

29.8.1977 gün ve 2108 sayılı muhtar ödenek ve sosyal güvenlik yasası mad.1

Şehir, kasaba ve mahalle muhtar ödenekleri için devlet yardımı

" mad.2

Devlet bütçesinden yapılan yardımların neler olduğunu kısaca açıklayalım :

Eski belediye gelirleri kanunu ve bazı vergi kanunları :

Gider Vergileri Kanunu M.66 : (Akaryakıttan alınacak istihsal vergisi gelir bütçesine irat kaydolunma karşılığında her yıl bu vergiye ait tahminlerin % 22'si nisbetinde il özel idarelerine ve % 8 i nisbetinde belediyelere verilmek üzere Maliye bütçesine ödenek konulmaktaydı.)

Emlak Vergisi Kanunu M.38 : (Bir Vergi Dairesi faaliyet bölgesi içindeki Emlak Vergisi hasılatından o bölgede bulunan belediyelere ve il özel idaresine aşağıdaki esas ve ölçülere göre pay verilir):

(Vergi hasılatının:

1- % 45 i belediyelere,

2- % 35 i il özel idaresine, ödenir. Ancak, il özel idaresine ayrılan payın % 3 ü kesilerek köy idareleri sermaye payı olarak iller bankasına verilir.

Vergi Dairesi faaliyet bölgesinde birden fazla belediye bulunması halinde belediyelere ait pay son nüfus sayımındaki nüfus miktarlarına göre belediyelere dağıtılır.)

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun 17 nci maddesi : (Motorlu karatayıtları vergisi ile Karayolları Trafik Kanununa göre trafik zabıtasınca

tahsil olunan cezaların yıllık tahmini üzerinden % 11 nisbetinde belediyelere, % 3 nisbetinde il özel idaresine verilmek üzere Maliye Bakanlığı bütçesine ödenek kaydolunur.) Her ay gelirin bütçedeki yıllık tahsilat tahminin 1/12'si yatırılıyor, yıl sonunda verginin gerçekleşen tahsilatına göre kesin hesaplama yapılıyor. Tahminler genellikle tahsilat gerçekleşmesinin gerisinde kaldığından merkezi idare yerel yönetimlerin paralarını bir ölçüde kullanmış oluyordu.

Belediyelere ve il özel idarelerine yukarıda izah edildiği şekilde ayrılan paylar son nüfus sayımındaki nüfus miktarlarına göre dağıtılmaktadı.

Devlet İstatistik Enstitüsünden alınan rakamlara göre genel bütçe gelirleri içinde il özel idarelerine verilen paylar toplam olarak şöyledir:

TABLO : 1-

1980 yılında :	49.337.862 TL.
1981 yılında :	4.731.794.529 TL.
1982 yılında :	8.930.658.612 TL.

NOT: 1- Daha önceki yıllara ait veri bulmak mümkün olamamıştır.

2- Yukarıdaki rakamlar geçicidir. Çünkü, bazı il özel idareleri bugüne kadar kendilerine ayrılan payları D.İ.E. ne bildirmemişlerdir.

TABLO : 2-

Yukarıdaki tablonun iller itibarıyla dağılımı :

1980 - 1981 - 1982 yıllarında il özel idarelere verilen payların (51.310) nolu maddenin iller itibarıyla kesin dağılımı aşağıdaki gibidir. (Veriler Devlet İstatistik Enstitüsünden alınmıştır. Tabloda görüleceği gibi bazı illerin il özel idareleri kendilerine ayrılan payları Devlet İstatistik Enstitüsüne bildirmediikleri için bu illerin hizalarında yer almamıştır.)

<u>İLİLER</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>1982 DEĞER: L.</u>
<u>TOPLAM</u>	<u>49.337.862.- L.</u>	<u>4.731.794.529.- L.</u>	<u>8.930.658.612.- L.</u>
01. ADANA	1.296.995	4.750.625	287.664.982
02. ADIYAMAN	-	-	80.135.710
03. A. KARAHİSAR	-	98.381.720	119.906.715
04. AĞRI	837	60.906.576	73.754.651
05. AMASYA	-	56.243.773	-
06. ANKARA	1.206.573	-	544.985.408
07. ANTALYA	-	102.015.622	174.842.607
08. ARTVIN	-	34.109.213	49.901.346
09. AYDIN	-	-	129.118.184
10. BALIKESİR	-	141.041.776	171.287.593
11. BİLECİK	164	23.438.226	25.977.996
12. BİNGÖL	-	28.326.993	39.385.473
13. BITLİS	-	52.763.359	56.166.177
14. BOLU	-	78.039.976	93.217.959
15. BURDUR	4.717	-	42.094.882
16. BURSA	-	175.050.817	300.167.255
17. ÇANAKKALE	-	58.551.246	75.663.162
18. ÇANKIRI	-	42.836.866	51.949.155
19. ÇORUM	-	95.377.966	114.938.031
20. DENİZLİ	-	99.857.269	121.240.787
21. DİYARBAKIR	-	115.174.226	169.636.700
22. EDİRNE	-	52.782.754	79.038.410
23. ELAZIĞ	9.686	81.587	100.993.144
24. ERZİNCAN	-	46.831.430	49.511.738
25. ERZURUM	60.054	127.074.567	158.517.675
26. ESKİŞEHİR	-	89.965.732	109.304.202
27. GAZİANTEP	-	133.678.364	162.533.097
28. GİRESUN	-	79.577.974	95.571.673
29. GÜMÜŞHANE	-	41.167.230	59.991.638
30. HAKKARİ	-	22.943.573	33.704.093
31. HATAY	-	-	301.703.636

32.İSPARTA	-	136.961.332	15.620.548
33.İÇEL	-	63.957.753	173.838.890
34.İSTANBUL	5.559.031	-	954.169.890
35.İZMİR	50.011	324.428.326	396.881.176
36.KARS	-	104.817.227	152.651.874
37.KASTAMONU	1.475	75.154.133	90.640.133
38.KAYSERİ	41.103.542	117.155.203	169.305.600
39.KIRKLARELİ	-	40.741.669	59.613.412
40.KIRŞEHİR	85	39.595.340	46.979.831
41.KOCaelİ	2.485	98.373.648	119.975.699
42.KONYA	3.189	258.485.700	313.028.522
43.KÜTAHYA	-	82.416.892	99.914.889
44.MALATYA	-	90.264.282	131.331.472
45.MANİSA	-	-	166.729.944
46.MARAŞ	-	109.259.752	160.858.975
47.MARDİN	-	76.056.303	127.741.188
48.MUĞLA	-	72.403.351	85.560.296
49.MUŞ	1.439	44.906.725	52.921.050
50.NEVŞEHİR	-	-	-
51.NİĞDE	-	81.214.690	101.110.684
52.ORDU	-	117.221.674	130.101.903
53.RİZE	-	53.382.513	78.754.244
54.SAKARYA	-	90.742.646	110.253.144
55.SAMSUN	4.186	-	202.630.713
56.SİİRT	-	66.040.151	96.696.722
57.SİNOP	-	45.694.813	55.524.642
58.SİVAS	2.342	124.349.574	-
59.TEKİRDAĞ	-	-	72.280.149
60.TOKAT	-	89.315.951	134.485.376
61.TRABZON	-	121.098.729	146.918.044
62.TUNCELİ	690	23.652.883	34.438.332
63.URFA	-	90.459.023	131.085.493
64.UŞAK	-	-	49.690.524
65.YAN	30.361	-	94.197.846

İL BÜTÇESİ	-	74.990.466	109.966.394
İL BÜTÇESİNDEN	-	157.684.210	191.856.912

NOT: Bilgiler geçicidir.

Genel bir fikir vermesi açısından genel bütçe gelirleri tahsilatından ayrılan mahalli idareler paylarının (belediyeler, il özel idareleri toplam olarak) yıllık kesin hesap tasarılarında zimmet ve matlup sütunlarındaki kayıtlı tutarları gösterir liste aşağıda çıkarılmıştır.

TABLO : 3- Mahalli idareler payı hesabı :

AİT OLDUĞU YIL	ZİMMET (DEĞER L)	MATLUP (DEĞER L)
1976	4.999.525.911	5.449.904.668
1977	8.169.955.834	8.726.126.363
1978	10.753.024.859	11.772.918.080
1979	16.263.156.022	17.745.727.228
1980	31.752.779.332	35.460.005.104
1981	67.741.135.956	74.274.209.866
1982	74.649.795.026	84.258.853.020
1983	119.740.903.731	133.231.478.553

Gerek tablo bir'in ve gerekse tablo iki'nin tetkikinden görüleceği üzere il özel idarelerine genel bütçe gelirlerinden verilen paylar gittikçe artan bir seyir takip etmektedir.

Tablo 3'ün tetkikinden de anlaşılacağı üzere 1976 ilâ 1983 yıllarında genel bütçe gelirlerinden ayrılan payların (belediyeler ve il özel idareleri toplam olarak) yıldan yıla bir artış gösterdiği açıktır. Şöyle ki; 1976 yılında mahalli idareler payı olarak genel bütçe gelirlerinden 4.999.525.911.- TL. iller bankasına gönderilmiş iken, 1980 yılında 31.752.779.332.- TL. ve 1983 yılında 119.740.903.731.- TL. gönderilmiştir.

2.2.1981 tarih ve 2380 sayılı yasa hem belediye gelirleri kanundaki ve hem de diğer kanunlardaki yerel yönetimlerin paylarına ait hükümleri kaldırmıştır.

Bunların yerine genel bütçe tahsilat toplamı üzerinden, belediyelere % 5, il özel idarelerine % 1 oranında pay verilmesini kabul etmiştir. Bu paylar gelir saymanları tarafından aylık olarak hesaplanıp tahsil edildiği ayı izleyen ayın sonuna kadar, iller bankasına yatırılır.

Böylece merkezde toplanan bu payların % 80'i nüfusa göre otomatik yöntemle belediyelere ve il özel idarelerine dağıtılır. Geriye kalan % 20'si ise belediyelerin ve il özel idarelerin ortak fonlarına konur. Belediyeler ortak fonundan dağıtım içişleri ve İmar İskân Bakanlıkları tarafından birlikte hazırlanan bir yönetmeliğe göre yapılır.

İl özel idareleri fonuna ayrılan % 20 pay ise, İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmeliğe göre özel idarelerine dağıtılmakta idi. Eskiden de otomatik dağıtım payların % 80'ini, yönetmeliğe göre siyasal tasarruf ile dağıtımda payların %20'sini kapsıyordu. Yerel yönetimlerin gelir paylarının hizmetlere tahsisinde merkezi hükümet % 20 oranında bir ağırlığı elinde tutmuş olmaktadır.

2380 sayılı Yasanın 3/b maddesi ile Emlâk Vergisi Kanununun 38 nci, Gider Vergileri Kanununun 66 ncı ve Motorlu Kara Taşıtları Kanununun 17 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

9.5.1984 tarihinde kabul edilen 3004 sayılı Yasa ile 2380 sayılı Kanun değiştirilmiştir.

Genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden belediyelere % 10,30 , il özel idarelerine % 2,30 nisbetinde pay verileceği, iller bankasında her ay sonuna kadar toplanan belediyeler payının genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 3'üne tekabül eden bölünmüş banka tarafından İçişleri Bakanlığınca bildirilecek son genel nüfus sayım sonuçlarına göre büyük kent belediyeleri dışındaki belediyelere dağıtım planlanır. İller bankasında toplanan belediyeler payının, genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının % 2'sine tekabül eden bölünmüş Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrinde " Belediyeler Fonu " olarak iller bankasındaki bir hesapta toplanır. Bu fondan nüfusuna bakılmaksızın bütün belediyelerin, iller bankasının yıllık yatırım programına giren haritaları, imar planları, bilokale tesisleri ve bunlara ait

projeler için Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca hazırlanan Resmi Gazetede yayınlanacak yönetmelikteki esaslara göre tahsisde bulunurlar.

Bu Fon'un % 6 sı Boğaziçi İmar Müdürlüğü payı olarak ayrılır; her yıl sonunda tahsis edilmeyen bölümü İller Bankası sermayesine aktarılır.

Buna karşılık İller Bankasında her ay sonuna kadar toplanan il özel idare payının, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 2'sine tekabül eden bölümün % 80'i banka tarafından, İçişleri Bakanlığınca son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre il özel idarelerine dağıtılır. % 20'si ise İller Bankasında il özel idareleri için İçişleri Bakanlığı emrinde toplanır.

Gerek belediye ve gerekse il özel idare paylarından eşit miktarlarda alınarak teşkil olunacak ve genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 0,60'ına tekabül eden kısmı İçişleri ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrinde " Mahalli İdareler Fonu " olarak açılacak bir hesapta toplanır. Bu fonun yarısı Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca belediyelerin imar uygulamalarında, diğer yarısı da İçişleri Bakanlığınca mahalli idareler için kullanılır.

Mahalli İdareler Fonu'nun dağıtımı ile ilgili Bakanlıklar tarafından hazırlanarak Resmi Gazete negredilecek yönetmelikteki objektif kriterler gözönünde bulundurularak yapılır.

Dağıtım esaslarının tesbitinde kalkınmada öncelikli bölgelere ağırlık verilir.

Yine aynı Kanunun 3 ncü maddesiyle de eklenen geçici 3 ncü madde uyarınca :

" 3004 sayılı Kanunun 1 nci maddesiyle genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamından ayrılması öngörülen payların % 2 lik kısmı İller Bankasında belediyeler fonu olarak ayrılmak üzere belediyeler için 1984 yılında % 7,15 ; 1985 yılında % 8,15 ; 1986 yılında % 9,30 ve il özel idareleri için, 1984-1985 yılında % 1,15 ; 1986 yılında % 1,30 olarak uygulanır.

" Mahalli İdareler Fonu " genel bütçe vergi gelirleri toplamının

1984 yılında % 0,30'u; 1985 yılında % 0,30'u ve müteakip yıllarda % 0,60'ı olarak oluşturulur. "

3004 sayılı Kanunun 3239 sayılı Kanunun 130 ncu maddesiyle değiştirilen Kanuna göre belediye ve il özel idarelerine verilen pay oranları 1.1.1986 tarihinden itibaren yeniden düzenlenmiştir.

" Madde 130- 2380 sayılı Kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasındaki % 10,30 ve % 2,30 nisbetleri sırasıyla % 9,25 ve % 1,70 , üçüncü fıkrasındaki % 8 nisbet % 6, dördüncü fıkrasındaki % 2 nisbet % 3, altıncı fıkrasındaki % 6 nisbet % 2, sekizinci fıkrasındaki % 2 nisbet % 1,4 olarak ve dokuzuncu fıkrası " genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 0,25'ine tekabül eden kısmı belediyelere, % 0,30'una tekabül eden kısmı il özel idarelerine ait paylardan alınarak teşkil oluncak toplam % 0,55'lik kısmı İçişleri ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrinde " Mahalli İdareler Fonu " olarak İller Bankasında açılacak bir hesapta toplanır."

Onuncu fıkrasında " Bu fonun genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 0,15'ine tekabül eden kısmı Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca belediyelerin imar uygulamalarında, % 0,40'ına (1986 yılında % 0,30 una) tekabül eden kısmı da İçişleri Bakanlığınca mahalli idareler için kullanılır " şeklinde değiştirilmiştir.

3239 sayılı Kanunun 131 nci maddesiyle de 2380 sayılı Kanunun geçici 3 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

" Geçici Madde 3- 1 nci madde ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının ayrılması öngörülen payların; 1985 yılında % 2'lik, 1986 yılında % 2,30'luk kısmı İller Bankasında Belediyeler Fonu olarak ayrılmak üzere belediyeler için 1985 yılında % 8,15 ; 1986 yılında % 8,55 ve il özel idareleri için 1985 yılında % 1,15 ; 1986 yılında % 1,20 olarak uygulanır."

" Mahalli İdareler Fonu " genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının 1985 yılında % 0,30'u ; 1986 yılında (5/9'u belediyelere, 4/9'u il özel idarelerine ait paylardan olmak üzere) % 0,45'i ; 1987 ve müteakip yıllarda % 0,55'i olarak oluşturulur.

Ayrıca, 4.12.1985 gün ve 3239 sayılı Kanunla Emlâk Vergisi Kanunu-na eklenen mükerrer 38 nci maddeye göre belediyeler tarafından tahsil edilen emlak vergisinin % 15'i İl Özel İdare payı olarak İl Özel İdare-lerine ödenecektir.

Yukarda gelir ve gider kısımlarının kalemleri açıklandıktan sonra bütçenin hazırlanışını açıklayalım :

Özel İdare MÜDÜRLÜĞÜ kendi dairesinin gider tahminlerini de katarak diğer dairelerden aldığı gelir tahminlerini ve doğrudan doğruya hazırladığı gelir tahminleri ile birleştirir. Vâli bu bütçe taslağını daire amirleri ve Özel İdare muhasebe müdürünün katıldığı bir çalışma grubunda inceler. Önce gelir tahminleri incelenir; sonra giderlerin gelirlerle denkliğini sağlayacak çalışmalar yapılır. Yasal giderler, yani kadrolu personel giderleri, borç taksitleri dışındaki giderler azaltılarak denklik sağlanır. Burada şu hususu bahsetmekte yarar görülmektedir. Gider tahminleri hizmetleri yapan dairelerce yani Bayındırlık, Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanlıklarının illerdeki şubeleri tarafından hazırlanır. Vâli inceleyerek denkliğini sağladığı ve son şeklini verdiği bütçe tasarısını ve gerekçesini en geç kasım ayı başına kadar İl daimi encümenine verir. Daimi encümen bütçe tasarısını ve gerekçesini inceler; gerektiğinde ilgili dairelerden bilgi de alarak, bütçe tasarısının ilin gereksinimlerini karşılama bakımından bir raporla belirtir. Bu rapor İl genel meclisinin bütçe incelemesine bir hazırlıktır. (İ.U.V.K.M.Md.88) Bütçenin icrasında İl daimi encümeni Vâlinin Başkanlığında Özel İdarenin seçilmiş yürütme organı gibi çalışır.

İl daimi encümeninden çıkan rapor, vâli başkanlığında bürokrasinin hazırladığı bütçe tasarısının etkisi altında kalmış olabilir. Bu sebeple, İl genel meclisi bütçeyi önce kendi kurduğu bütçe encümeninde inceler. Bundan sonra genel kurul da inceler. (Vilâyet Meclis-i Umumiyesi Nizamname-i dahilisi Mad.11) İl genel meclisinin gelirler üzerinde yapabileceği bir şey yoktur. Bunlar yasa ile belirlenmiştir. Borçlanma sınırlarını da yasa belirlemiştir. İl genel meclisi, halk temsilcileri olarak veri olan gelirle yapılacak işlerin halkın ihtiyaç önceliklerine göre sıralanmasını sağlayacak değişiklikleri yapar. Burada da iradesini

Genel Muhasebe Kanunu hükümlerine tabidir. İl özel idarelerine devlet gelirlerinden ödenen paylar için tarh ve tahakkuk söz konusu değildir. Bu gelirler özel idarenin hesabına iller Bankası aracılığı ile gönderilir. Emlâk vergisinin Maliye ve Gımarât Bakanlığına devrinden sonra il özel idarelerinin öz gelirleri azalmıştır. Bu gelirler taşocakları resm ve harçları, iskele, resmî, belediye sınırları dışında nakil vasıtaları işletenlerden alınan para, taşınmaz iradâ gibi pek fazla önemi kalmayan ve birçok illerde alınmayan gelirlerdir. İl özel idarelerinin geliştirilmesinin, öz gelirlerinin arttırılmasını sağlayacak bir vergi gücüne kavuşturulmaları gerekir. Devamlı ve yasa gereği giderlerin tasbühü önceden kanunlara göre yapılmış atamalar ve alınmış kararlarla gerçekleşmiştir. Alma, satma, kiralama işleri 2886 sayılı Artırma Ekspilme ve İhale Kanunu uyarınca yapılacak ihaleden sonra sözleşmenin imzalanması ile gerçekleşir.

Ödemeleri illerde özel idare muhasebe müdürü yapar. Kazalarda ödemeleri merkez adına ve hesabına kaza özel muhasebe memurları yapar. Özel idare bütçesindeki ödeneklerin ilçelerde kullanılacak miktarlarını, gider tahakkuk dairelerinin önerisi üzerine vâli saptar. Bütçenin hangi bölümünden, ne kadar harcama yapacaklarını kazalara ödeme emri ile bildirir. Kazalardaki özel idare muhasebe memurları bu sınırlar içinde yaptıkları ödemelerin kanıtlayıcı belgelerini en geç ertesi ayın 15'ine kadar, il özel idaresine gönderirler. (İ.H.V.M.U.T.Md.30)

İl özel idarelerinin yıl içinde çıkan ihtiyaçlarına göre, daha önce öngörülmedik durumları karşılamak için ödenek aktarması ya da ek veya olağanüstü ödenek tahsisi yapılabilir. Bütçede aynı bölüm içindeki maddelerin birinden diğerine ödenek aktarması, özel muhasebe müdürünün gerekçeli yazısı, vâlinin onayı ve il daimî encümeninin kararı ile yapılır. (İ.H.V.M.U.T.Md.9) Bütçenin bir bölümünden diğerine ödenek aktarmak için ise, genel meclisin kararı ve idari vesayet makamlarının onayı gereklidir. Bütçenin toplam hacminde artış öngören ek ödenekler bütçe tertibinde yer alan yetersiz bir ödemeği artırmayı, olağanüstü ödenek sağlar. Bu ödeneklerin kabulü için, bütçenin kabul ve onayı sürecinin aynen tekrarlanması icabeder. Ek veya olağanüstü ödenekler için yeni gelirlerin

bulunup gösterilmesi garttır. Ek ya da olağanüstü ödeneklerin kabul edilmesi için, il genel meclisinin olağanüstü toplantıya çağırılması gereklidir. Gecikmesinde bazı mahsurların bulunduğu hallerde genel meclisin ilk toplantısında onaya sunmak üzere, bazı giderler il daimi encümenine ek ödenek verme yetkisi tanınmıştır. İl daimi encümenince verilecek ek ödenekler il genel meclisince kabul edildikten sonra merkezin onayına sunulur. (İ.H.V.M.U.T.Md.10)

2- Özel bütçe uygulamasının denetimi :

İl özel idarelerinin bütçeleri yönetsel, siyasal ve yargısal denetime tabidir. İdari denetim tahakkuk memurluğu ve ita amirliği ile muhasipliğin ayrılması sayesinde kendiliğinden sağlanmaktadır. Vesayet makamları bütçenin onayından başka uygulamasında denetlerler. İçişleri Bakanlığının müfettişleri il özel idarelerinin bütçe uygulama faaliyetlerini denetleme yetkisi ile donatılmışlardır.

Siyasal denetimi il genel meclisi yapar; bunu kendisi ya da daimi encümen vasıtasıyla yapar. Kazalarda yapılan ödemeleri özel muhasebe memurları tarafından bir ay içinde, bütçe ve bölün ve maddelerine göre cetvel halinde kanıtlayıcı bilgileri ile birlikte il özel muhasebe müdürlüğüne gönderilir. İl özel idare müdürü bunlara il merkezinde yapılan ödemeleri ekleyerek aylık sarfiyat cetvelini çıkarır ve kanıtlayıcı belgelerle daimi encümene verir. Encümen cetvel ve kanıtlayıcı belgeleri inceleyerek, giderleri ödeneklere ve kanun ve tüzüklere uygun görürse cetveli onaylar. (İ.H.V.M.U.T)(M.35-36) Bütçe dönemi sona erince kesin hesap üzerindeki incelemelerle, il genel meclisi bütçe uygulamasını denetler. Bütçe hesabı 31 Aralıkta kesilir. Bu tarihten sonra bütçe hesabına gelir tahsil edilemeyeceği gibi öncak bütçe yılı içinde ödenmiş, tahsil edilmiş olupta hesaba geçirilmemiş olan gider ve gelirler bütçe yılı sonundan itibaren iki ay içinde mahsup edilir. (1985 yılı Bütçe Kanunu M.57 1050 sayılı G.M.Kanunu 108.maddesi) Bu iki aylık döneme mahsup dönemi denir. (T.U.V.K.M.Md.85)

Yılı içinde tahakkuk edip de ödenmemiş giderler, ödenek bulunmak kaydıyla, ertesi yılın bütçesinde borçlar (düyün) terkiibinden ödenir. Ala-

oaklısı tarafından 5 yıl içinde aranılmayan ve talep edilmeyen alacaklar zaman aşımına uğrar. (G.M.K. Md.93)

Bütçe hesapları hazırlandıktan sonra, kesin hesap çıkarılarak bir yıllık bütçe uygulaması sonuçları, gelir ve gider olarak, özel muhasebe müdürlüğünce hazırlanır. İl özel idaresinin hizmetle görevli idare şubesi başkanları, kendi dairelerinin kesin hesap cetvellerini bütçe tasarıları ile birlikte gönderirler.

Özel muhasebe müdürü, bunlara kendi gider kesin hesap cetveli ile gelir hesap cetvelini ekleyerek, bütçe kesin hesabını hazırlar, vâli'ye verir. Kesin hesapta gelirler kısmında bütçe ile tahmin edilen, tahakkuk eden ve tahsis edilen, ertesi yıla devreden gelirler gösterilir.

Gider kesin hesabında ise, bütçe ödenekleri ile yıl içinde verilen ek ve olağanüstü ödenekler, yıl içinde ödenenler ve emanet hesabına alınan giderler, hesap dönemi sonunda iptal edilmesi gereken ödenekler, ertesi yıla devreden ödenekler yer alır. (İ.H.Y.M.U.T. Md.42) (4.7.1934 gün ve 2562 sayılı Kanunun 7 nci maddesi ile ertesi seneye tahsisat devri usulü kaldırılmıştır) Vâli kesin hesabı incelemesi için daimi encümen'e verir. Encümen kesin hesap üzerindeki görüşünü bir raporda belirterek, ertesi yıl bütçe tasarısı ile birlikte genel meclise sunar.

Kesin hesabı genel mecliste kurulan bütçe komisyonu inceler ve görüşünü bir raporla genel kurula sunar.

Genel kurulda kesin hesap üzerindeki görüşmeler sonucunda kesin hesap kabul edilir veya meclis yasalara aykırı işlemler görürse, sorumlu tahakkuk memurları, itâ amiri ve muhasip hakkında yasal işlem ve özel idare zararının tazmini için gerekli kararlar alır.

Kesin hesabın genel meclise kabul edilmesinden sonra, bir nüshası İçişleri Bakanlığına ve oradan da Sayıştaya gönderilir. (İ.U.V.K.Md.133)

İl özel idare muhasebe müdürü zaman-ı idare hesabını hazırlayıp ve vermekle yükümlüdür.

Bu hesap il daimi encümeni ve genel meclisince incelenir, denetlenir. (İ.H.V.M.U.T. Md.44) Muhasip idare hesabı il merkez kazası ile bağlı

kazalarda muhasibin idare dönemi içinde yapılan gelir tahakkuk ve tahsilatına gider tahakkuk ve tediyelerini gösterir; kesin hesaptaki bilgilerden başka banka, emanetler, şahısların borçları avans ve kredi gibi bütçe dışı hesapları da kapsar. Özel muhasebe müdürleri kazalardaki muhasebe memurlarının işlemlerinde yasalara aykırı gelir ve gider işlemleri görürlerse, sorumluları hakkında takibat yapmakla görevlidirler.

Sayman idare hesabı bütçe kesin hesabıyla birlikte hazırlanarak valî vasıtasıyla il daimi encümanına verilir. Daimi encüman idare hesabını bütçe kesin hesabı ile karşılaştırarak inceler. Bulduğu kusum dışı işlemler için muhasip için sınımet ve tazmin kararı verir. Daimi encümanın tetkikinden sonra sayman idare hesabı genel mecliste incelenerek onaylanır. Bütçe kesin hesabı ve idare zamanı hesabı encüman ve genel meclisin incelemelerinden sonra Sayıştay tarafından incelenir. (Sayıştay Kanunu Md.8)

Bir örnek olması açısından Nevşehir İl Özel İdare Müdürlüğü'nün 2.11.1983 tarihli 7 karar sayılı 1984 yılı bütçe kararnamesinden alınan veriler aşağıda gösterilmiştir.

Madde 1- İl özel idaresinin hizmetlerine cari harcamalar için gider bütçesinin (A/1) işaretli cetvelinde gösterildiği üzere (59.085.505) lira, yatırım harcamaları için (A/2) işaretli cetvelinde gösterildiği üzere (55.100.016) lira, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için de (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (23.239.519) lira ki toplam 137.425.040) lira ödenek verilmiştir.

Madde 2- Bütçenin gelirleri, bağlı (B/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (87.025.000) lira vergilerden, (B/2) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (50.400.040) lirası da vergi dışı kaynaklardan sağlanmak üzere (137.425.040) lira tahmin edilmiştir.

A. GENELİ

(GİNER BÜYÜK KÖYLÜK)

KISIM BİRİMLER	Cari harcamalar İ.	Yatırım harcamaları İ.	Sermaye teğvili ve transfer harcamaları İ.	TOPLAM İ.
Genel yönetim	51.385.480	50.000.003	23.239.517	124.625.000
Bayındırlık	300.011	7	1	300.019
Milli Eğitim	-	-	-	-
İlköğ.kurumları	6.350.006	2.900.000	1	9.250.007
Tarım	950.006	200.006	-	1.150.012
Veteriner	50.002	-	-	50.002
Sağ.ve Sos.Yardım	50.000	2.000.000	-	2.050.000
T O P L A M İ.	59.085.505	55.100.016	23.239.519	137.425.040

AL CARİ HARCAMALAR

BİRİMLER BÖLÜM	GENEL YÖNETİM İL BAYBİRLİK İL.	MİLLİ EĞİTİM İL.	İL KÜLTÜR İL.	TARIM İL	VEYESİLER İL.	SALIK SOSYAL YARDIM İL.	TOPLAM İL.
11000 Ödenekler	791.700	-	-	-	-	-	791.700
12000 Personel Giderleri	18.875.007	-	2	700.000	1	-	19.575.013
13000 Yönetim Giderleri	25.850.002	-	6.050.003	-	50.000	-	32.250.010
14000 Hizmet Giderleri	3.618.769	-	300.000	-	1	50.000	3.968.773
15000 Kurum Giderleri	-	-	-	250.006	-	-	250.006
16000 Eğitim Giderleri	2.250.002	-	1	-	-	-	2.250.003
T O P L A M	51.385.430	-	6.350.006	950.006	50.002	50.000	59.085.505

ALİ İZZETİN MANSURİYATLARI

BİRLİKLER BÖLÜM	GENEL YÖNETİM N.	BAKİMLERİN N.	MİLLİ EĞİTİM N.	İLİMLERİN N.	SARIN N.	YAKINININ N.	MAİLİ VE SOSYAL YARDIM N.	TOPLAM N.
21000 Etim ve proje giderleri	-	-	-	-	100.003	-	-	100.003
22000 Yapı tesis ve büyük onarım gideri	50.000.002	6	-	2.900.000	100.003	-	2.000.000	55.000.011
23000 Makina teo- hizat ve taşıt alım ve onarımı	1	1	-	-	-	-	-	2
T O P L A M	50.000.003	7	-	2.900.000	200.006	-	2.000.000	55.100.016

A3 DENEMEYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HANGİHALARI

BİRİMLER BÖLÜM	GEZEL YÖNETİM İL.	BAĞINDIRILAN İL.	MİLLİ EĞİTİM İL.	İLKÖĞRETİM KURUMLARI İL.	TARIM İL.	YATIRIM İL.	SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM İL.	TOPLAM İL.
31000 Kurumlara katılma ve ser- maye teşkilleri	2	-	-	-	-	-	-	2
32000 Kamulaştırma ve taşınmaz mallar satın al- maları	11.000.000	1	-	1	-	-	-	11.000.002
33000 İktisadi transferler	2	-	-	-	-	-	-	2
34000 Mali Transferler	6.726.926	-	-	-	-	-	-	6.726.926
35000 Sosyal Transferler	4.985.585	-	-	-	-	-	-	4.985.585
36000 Borç Ödemeleri	527.002	-	-	-	-	-	-	527.002
T O P L A M İL.	23.239.517	1	-	1	-	-	-	23.239.519

B CETVELİ
(GELİR BÜTÇESİ TOPLAMI)

KISIM	BÖLÜM	LİRA
Vergi gelirleri	51000 İrat ve Servet Vergileri Gelirleri	80.000.000
	52000 Gider Vergileri Gelirleri	
	53000 Diğer Vergiler Gelirleri	7.025.000
	TOPLAM	87.025.000
Vergi dışı gelirleri	61000 İl Özel İdarelerince yönetilen kurumlar tegebbüsler hasılatı	4.000.003
	62000 İl Özel İdareleri malları gelirleri	16.000.004
	63000 Çeşitli gelirler cezaları	30.400.017
	71000 Özel gelirler ve fonlar	16
	TOPLAM	50.400.040

GENEL TOPLAM 137.425.040

İL ÖZEL İDARELERİNİN İŞLETMELERİ

A- İl özel idarelerinin kuracakları işletmelerin yasal dayanağı :

İlin ekonomik gelişmesini sağlamak amacıyla il özel idaresine çeşitli görevler verilmiştir. İ.U.V.Kanununun 78/6, 7, 8 nci maddesinde belirtilen bu görevleri;

- a) Tasarruf ve kredi sandıkları kurmak veya açılmasına izin vermek,
- b) Ticaret ve Sanayi odaları açmak,
- c) Müze kurmak,
- ç) Sergi, pazar ve panayırırlar düzenlemek,
- d) Kontrol görevleri

olarak 5 grupta toplamak mümkündür. Bunların bazılarının uygulaması ve sorumluluğu aşağıda açıklanacaktır.

a- Tasarruf ve kredi sandıkları kurmak veya açılmasına izin vermek:

Tasarruf ve kredi sandıkları, isminden de anlaşılacağı üzere halkın artırımlarını toplamak ve ödünç vermek amacına yöneldiğinden bunları yerel bankalar olarak nitelemek mümkündür.

Böylece bankacılık hizmetlerine duyulan ihtiyaca cevap vermek istenilmiştir. Kanun hükmüne göre il özel idareleri bu sandıkları hem kendileri kuracaklar, hem de sandık kurmak isteyenlere izin vereceklerdir.

10.6.1930 tarihli 1711 sayılı Tasarruf Sandıkları Kanunu ile bu sandıkların kurulmasına hükümetin izin vereceği belirtilerek, il özel idaresinin izin verme yetkisi kaldırılmış ve sandık kurulması da bu idarelerin isteğine bırakılmıştır. (Anılan kanun, 7129 sayılı Bankalar Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır.)

Halkın tasarruflarının toplanması ve ödünç verilmesi, bankalar ve ödünç para verme işleri hakkındaki kanunlarla düzenlenmiştir. Böylece, İ.U.V.Kanunundaki uygulama olanağı bulamayan hükümlerin yerine günün ihtiyaçlarına karşılayacak yeni esaslar getirilmiştir. Ancak, işleyen bu hükümlerde açıkça yürürlükten kaldırılmıştır.

Tasarruf toplama ve ödünç verme konusunda çalışan bankacılık, ayrı bir hizmet alanı olarak örgütlenmiştir. Resmi ve özel bankalar, ilçe düzeyine kadar inerek yurdun her yanında halkın hizmetine girmişlerdir.

b- Ticaret ve Sanayi odaları açmak :

Ticaret ve Sanayiın kamu yararına uygun bir biçimde gelişmesini sağlamak, mesleki ahlak ve dayanışmayı korumak ve çesitli mesleki hizmetleri yürütmek amacıyla ticaret ve sanayi odaları kurulması görevi ilk defa il özel idarelerine verilmiştir. (İ.U.V.Kanun, Mad.78/7-8)

Tasarruf sandıkları konusunda olduğu gibi bu konuda da il özel idarelerinin herhangi bir çalışmada bulunduğu dair bilgi edinilememiştir. 8

İlk odaların, 1326 tarihli Ticaret ve Sanayi Odaları ve 1304 tarihli Sinsar ve Tellâl nizamnamelerine göre kurulduğu bilinmektedir. Bu nizamnamelerden sonra 1329'da yani 1913'de yürürlüğe konulan İ.U.V.Kanunu ile bu kuruluşların gelişmesini sağlamak amacıyla il özel idarelerinin görevli kılındığı anlaşılmaktadır.

Başlangıçta kamu kuruluşları tarafından kurulan ve yönetiminde bu kuruluşların etkili oldukları Ticaret ve Sanayi odaları ile borsalarının, zamanın değişen koşulları içinde, kuruluş ve işleyişinde gelişmeler olmuştur. Oda ve borsaların çalışmaları il alanını aşmış, yurt çapında birlikler meydana gelmiştir. Mesleki kuruluşlar olarak yurdun ekonomik ticaret ve sanayi hayatında söz sahibi olmuşlardır. Bunların kuruluş ve işleyişleri 5590 sayılı Kanunla belli esaslara bağlanmıştır. Bugünkü durumda il özel idarelerinin bunların gelişmesine ve çalışmalarına destek olma fonksiyonu kalmamıştır.

c- Sergi, pazar ve panayırılar düzenlemek :

İ.U.V.Kanunu il özel idarelerine, il sanayi ve ticaretinin gelişmesi için, sergi, pazar, panayır ve yarışmalar düzenlemek görevini vermiştir. (Mad.78/7-8) 1913 yılında koşullara göre il özel idarelerine ait olan bu görevler, sonradan başka kuruluşlara verilmiştir. 3614 sayılı Ticaret Vekâleti Teşkilat ve Vazifelerine dair Kanunla, iç ticaretin düzenlenmesi ve gelişmesini sağlayacak tüm tedbirlerin alınması bu Bakanlığın asli görevleri sayılmıştır. (Mad.6) 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları

ve Birlikleri hakkındaki Kanunda da, odaların aynı amaçla yersel ve bölgesel sergi, pazar ve panayırılar açabilecekleri belirtilmiştir. (Mad. 5/K)

1580 sayılı Belediye Kanununun 15/63 maddesiyle aynı görev belediyelere de verilmiştir. Şu duruma bakınca hukukî alanda bir görev karışımı görülmektedir.

Bunlar arasındaki işbirliği konusunda bir açıklığa kavuşmamıştır. Uygulamada, Ticaret Bakanlığı bu hizmeti bizzat yapma yerine daha çok hizmetle ilgilenen belediyelere maddi yardımda bulunmaktadır. Ticaret ve Sanayi odaları, belli yerlerde ve devamlı olmayan sergiler düzenlemektedir. Sanayi Bakanlığı esnaf ve küçük sanatkârlar konfederasyonuna yardım ederek onların sergi düzenlemelerini kolaylaştırmaktadır.

İl içinde geçitli konularda, daha çok tarım ve veteriner hizmetleri ile el sanatları kursları için açılan sergilere il özel idareleri yardımcı olmaktadır.

-Fuarlar, ekonomik ve ticari tesisler :

Son yıllarda yurdumuzda bölge ve il çapında fuarlar açılması konusunda adeta iller arasında, görülmeyen bir yarışma başlamıştır. Bu fuarların kurulmasında daha çok belediyeler öncülük etmekte, il özel idareleri ve ticaret odaları da onlara yardımcı olmaktadır. Bazı illerde bu amaçla birlikler ya da dernekler kurulmuştur. İl özel idareleri de bunlara para vermektedir. Uygulamada fuarların kuruluşu değişik statülere bağlanmaktadır. Belediye, il özel idareleri, ticaret odaları ve diğer mahalli kuruluşların katıldıkları birlik, ortaklık ya da tüzel kişiliği bulunmayan bir komitece yürütme gibi, geçitli biçimlerde görülmektedir. Belediyeler, il özel idareleri, köyler, kendi aralarında birlik kurmak ve bazı hizmetlerini bu birlikler eliyle yürütmek olanağına sahiptiler. (1580 sayılı Kanun Mad. 134) Kanunî hükümlere bakılarak bu idarelerin sadece kendi aralarında birlik kurabilecekleri, bunun dışında özel kişiler ve ticaret odaları gibi meslekî kamu kuruluşları ile böyle birlik ve ortaklıklara giremeyecekleri ileri sürülmektedir. Hakikaten kamu hükmü bu görüşü doğrular biçimdedir. Ancak, konuya sadece mevzuat açısından bakmak yeterli değildir. Gerek İ.U.V. gerekse Belediye Kanununun çıkışından

buyana gelişen sosyal, ekonomik ve kültürel yapı, yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Bunların karşılanmasında mahalli idarelere görev düşmektedir. Örneğin, meyve ve sebzeçiliğın geliştii illerde; Üretilen Ürünü daha iyi değeriendirilmesini amaç edinen konserve ve meyve suyu fabrika ve tesisleri, iç ve dış pazarlara satış yapılmasını sağlamak ve özendirme amacıyla kooperatifler ve ortaklıklar kurulmasına, il özel idareleri katılabilmesi ve hatta bu tesisler için öncülük edebilmelidir.

Keza, illerin ve çevrenin özelliklerine göre; soğuk hava tesisleri, kömür ocakları, tuğla, kireç ve kiremit fabrikaları, turistik otel, motel ve gazino gibi ilin turistik, ekonomik ve ticari gelişmesinde rol oynayacak teşebbüslere kolaylıkla girebilmelidirler. Ancak, bu tesislerin kurulup işletilmesinde kamu yararının varlığı unutulmamalıdır.

Türkiyede özel idarelerin işletme girişimleri ve türleri :

Yerel yönetimler üstlendikleri kamu hizmetlerini yerine getirirken kendi hizmet alanlarına komşu yerel yönetimlerle işbirliği yapmak, böylece hizmet maliyetlerini azaltmak, etkinliklerini artırmak isteyebilirler. Örneğin, iki veya daha fazla il yapılması il özel idarelerinin teker teker güçlerini aşan, fakat birlikte yapıldığı takdirde ekonomik faydası artacak olan hizmetler için karma bir encümen kurup proje tamamlanıncaya kadar işbirliğini sürdürebilirler. (İ.U.V.K. Md.145,146) Yerel yönetim birliklerinin kurulması için yerel yönetim meclisleri (il genel meclisi, belediye meclisi, köy ihtiyar meclisi) oybirliği ile birlik esas tüzüğünü kabul etmelidir. Birlik üyesi kamu tüzel kişileri aynı il içinde ise vâlinin, değişik illerden katılma varsa, İçişleri Bakanının onaylaması ile birlik kurulması tamamlanmış ve kesinleşmiş olur. (Bel.K. Md.134) Birliğin organları birlik meclisi, birlik encümeni ve birlik başkanıdır. Meclis, üye tüzel kişilerin meclislerden gönderilecek en az ikişer kişiden oluşur. Birlik encümeni ise devamlılık sağlayan organdır. Birlik meclisinin kendi üyelerinden seçtiği dört kişiden kurulur. Birlik başkanı da birlik meclisince kendi üyeleri arasından en çok dört yıl için seçilir. Türkiyede belli yörelerde belediyelerde birlikler kurmuşlardır. Bunlar elektrik, alt yapı, ulaşım konularında işbirliğini amaçlamışlardır. Belediye birlikleri özellikle metropoliten alanlarda ölçeğe verim

sağlayan kamu hizmeti (akarsu, kanalizasyon, göp kaldırma ve imha, toplu taşıma) konularında yararlı olabilir; bu amaçlarla kamu hizmeti işletmeleri kurabilirlerdi. Ancak, kurulan birlikler genellikle kağıt üzerinde kalmış ve büyük tesisler, alt yapı kuramamışlardır.

Yerel yönetimlerin yerel, bölgesel bir kamu hizmetini etkinlikle görmeleri için kendi yerel çevrelerin dışına taşan örgütlenme olanağı sağlayan yerel yönetim birlikleri kamu hizmetlerinin görülmesinde son derece verimli bir yol olabilir. Bazı illerde görülen birkaç başarılı uygulama dışında, yerel yönetim birlikleri geliştirilmemiştir.

Bunda yerel yönetimlerinin kendi mâli yetersizliklerinin kuracakları birlikler içinde gelir kaynaklarının öngörülmesi olması etkili olmuştur. Yerel yönetim birliklerinin gelirleri birlik tüzüğü ile belirlenir ve üye kamu tüzel kişilerinin katkılarında oluşur. Bazen halkın yardımlarına da başvurulur. Köy yollarının bakımı için kurulan birliklerde köylünün pazarlanan ürünlerinden gönüllü katkılar alınmaktadır. Yasalara gerekli hükümleri koyarak bu gelirlerin belli sınırlar içinde alınmasına olanak verildiği takdirde, yerel yönetim birliklerinin daha büyük bir gelişme göstermeleri, yerel düzeyde bölünmezlik gösteren hizmetler için aralarında birleşmeleri özendirilmiş olur. Yerel yönetim birliklerinin bütçeleri başkan tarafından hazırlanır; encümente ve mecliste kabul edilerek vesayet makamının onayı ile kesinleşir. Birlik bütçelerinin kesin hesapları encümen ve meclis kararı ile aklanır ve vesayet makamı bu kararları onaylar. Tüzük ve yasalara uygunluk açısından denetler. İl özel idarelerinin bir kısım taşınmaz mülkü halkın yararlanmasına bırakılmış olanlardır. (Köy yolları, piknik yerleri, gezinti koruları, meralar gibi) Köy yollarını merkezi hükümet yaptırmış olsa bile onlar meralar gibi il özel idarelerinin mülküdür. Bununla beraber, bazı köyler arası yollar zamanla özen kazanıp merkezi hükümete (Karayollarına) devredilmektedir. Ancak, yeni köy yolları yapımında il özel idarelerinin mâli gücü olmadığından kamulaştırılmaları merkezi hükümet yapmakta, bu nedenle bu yolların mülkiyeti hazineye geçmektedir. Bununla beraber, bu yolların bakım ve onarımı konusunda il özel idarelerinin kamu hizmeti görevi vardır, il özel idareleri üstlendikleri kamu hizmetlerini genellikle

merkezi hükümet bürokrasisine gördürdüklerinden, kamu hizmetleri için büyük miktarda araç, gereç ve taşınmaza sahip değildirlir. Buna karşılık, gelir sağlama amacıyla bulundurdıkları taşınmaz malları, iktisadi işletmelerde iştirak payları, ya da doğrudan işletmeleri vardır. Özel idareler yerel kaynakları değerlendirme işsizliği azaltma amacı ile yaygın ortaklı, hemşeri ve işçi şirketlerine, iktisadi girişimlere de önayak olma amacıyla katılmaktadırlar. DPT bu katılımlara kaynak sağlar. Özel idareler vergileme güçleri ve kaynak toplama yetkileri arttırıldığında, bu çabaların bir yerel kalkınma projesi içinde daha sistemli ve etkin bir şekilde yürütebilirler. Özel idarelerin katıldıkları bu tür girişimlerin çoğu sermayesizlik, yönetici yokluğu gibi sıkıntılar içindedir ve fazla başarılı olamamaktadır.

Özel idarelerin taşınır ve taşınmaz mala sahip olabileceği, bu malları devlet malları gibi saklayıp koruyabileceği mahfuziyet ve masuniyetten yararlanacağı yasa da belirtilmiştir. (İ.U.V.K.M.M.75) Ayrıca, özel idarelerin gelirleri arasında il özel idaresinin mallarının ve mülklerinin işletilmesinden, kiraya verilmesinden sağlanacak gelirlerde sayılmıştır. (M.80/9)

Sonuç olarak, il özel idarelerinin işletme girişimlerini ve türlerini şöylece özetlemek mümkündür :

1- Sermaye şirketleri ile ortaklıkları (Ortakları büyük oranda işçilerden oluşan anonim şirketler)

— 1985 yılında İçişleri Bakanlığınca çıkarılan genelge ile bu tür uygulamaya son verilmiş olmakla birlikte, İçişleri Bakanlığı il özel idareleri ortak fonundan temin edilen para ile özel idareler A.Şirketlere ortak olmaktaydılar. Şu anki uygulamada A.Şirketlere ortaklık için Bakanlık fonundan para yardımı yapılmamaktadır. Ancak, il özel idareleri kendi bütçelerinden ödenek varsa ortaklık tesis edebilmektedirler.

— Ortaklığın hukukî yönü: Ortaklık kararı ile daimi encümen kararı ile alınmaktadır. Şirket ile yapılan ön anlaşma neticesi özel idareyi temsilen şirket yönetim kurulu ve denetleme kurulunda üye bulundurulmaktadır.

— Belirtilen Üyeliklerin seçimi il vâlisi tarafından yapılır. Genel Kurul toplantıları için vekâlet verme hakkı il vâlisine aittir.

— Üyelik haklarının kullanılması Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır. İl özel idarelerinin sermaye şirketleri ile ilişkilerini düzenleyen ayrıca hükümler bulunmamaktadır.

— T.T.Kanunu hükümlerine ve şirket ana sözleşmelerinde, genelgede yer alan hükümlere göre yönetim kurulu Üyelerinin görev süresi 3 yıl olarak belirtilmiştir. İl özel idaresini temsilen il vâlisi tarafından görevlendirilen yönetim kurulu Üyesinde (Devlet memuru) süre olayı değildir. Diğer Üyeler genel kurul kararıyla seçilirler, burada farklı bir durum söz konusudur.

2- İl özel idarelerinin katıldığı birlikler :

— Örnek: Halı Sanayi Birliği, merkez ilçe belediyeleri ve il özel idaresinin katılması ile teşekkül ettirilmiştir.

— Birlik yönetimi tüzüğe göre yapılmaktadır. Birliğe katılan kuruluşların katılma oranları nisbetinde temsil ve oy hakları bulunmaktadır. Birlik başkanlığı Vali Yardımcısı tarafından yapılmaktadır. Birlikte fiilen görev alan personel Devlet memuru statüsündedir.

— Harcamalar : 2886 sayılı Kanun hükümlerine tabidir. Mülkiye müfettişlerince harcamaların denetimi yapılmaktadır.

— Birlik organları :

a) Birlik Meclisi : Vâli başkan, il özel idare müdürü, katılan kurum başkanları ve kurumların birliğe katılmaları nisbetinde il genel meclisi üyesi ve belediye meclisi üyelerinden ve vâlinin lüzumlu göreceği diğer tabii üyelerden teşekkül eder.

b) Birlik Encümeni : Vâli, birliğin ve encümenin daimi başkanıdır. Birlik meclisi üyeleri arasından teşekkül ettirilir. Vâlinin görevlendirileceği Vali Yardımcısı birlik encümenine başkanlık eder.

c) Birlik Başkanı : Birliğin temsilcisi olup, birliğin işlerini yürütmeye yetkili ve sorumlu kişidir.

3- İl Özel idarelerinin kanununa dayanarak kurduğu ve işlettiği tesisler.

— Örnek: Matbaa işletmesi : Tamamıyla il özel idaresi bütçesine tabidirler.

— İşletme personeli özlük ve sosyal haklar bakımından il özel idaresine bağlıdır. İşin niteliğine göre memur ve işçi istihdam edilir.

— Harcamalar : İl daimi encümeni tarafından yürütülür. 2886 ve 1050 sayılı Yasalara göre harcamalardan özel idare müdürü sayman sıfatıyla sorumlu bulunmaktadır.

4- Son yıllarda il özel idareleri organize sanayi bölgeleri müteğgbis heyetine katılmaktadır. " Organize sanayi bölgeleri kurma fonu yönetmeliği " nin 1 nci maddesinde : " Sanayimizin gelişmesini temin etmek için organize sanayi bölgelerinin kurulmasını sağlamak ve organize sanayi bölgesi kuracak müteğgbis teşekküllere (Organize sanayi bölgeleri kurma fonu) ndan yapılacak ikraz yardım esasları ile kanunla ilgili diğer hususları belirtmektedir " denilmektedir. Yine, aynı yönetmeliğin 2 nci maddesinin (f) bendinde sanayici şöyle tarif edilmiştir: "Bir sanayi işletmesini kendi adına çalıştıran gerçek ya da tüzel kişilerdir" denilmiş ve (g) bendinde de müteğgbis teşekkül olarak sanayi odaları, ticaret ve sanayi odaları, ticaret odaları, belediyeler, özel idareler, kooperatiflerin mahalli belediye veya özel idarelerle müştereken kurdukları müteğgbis teşekküller, sanayicilerin kendi aralarında kurdukları derneklerin, mahalli belediyeler veya özel idarelerle müşterek kurdukları müteğgbis teşekküller olarak belirlenmiştir.

6- İl özel idareleri işletmelerinin yönetim ve üretiminin örneklerle ayrıntılı olarak incelenmesi :

İl özel idareleri ortak fonundan yapılan yardımlarla Zonguldak İl özel idaresince gerçekleştirilen yatırımlara ait bilgiler :

1- (ULUSANTAŞ) Uluslular Orman Ürünleri Ticaret ve Sanayi A.Ş. ULUS

Kuruluş tarihi : 3 mart 1978

Sermaye : 40.000.000 TL.

Hisse miktarı: 8000 adet hisse olup beher hisse 5000 TL il özel idaresi 15.11.1984 tarihinde şirkete 15.000.000 TL ödemiş olup, hisse nisbeti % 37,5'tur. Hisse sermayesi bastırılmadığından şirketten pay nisbetinde makbuz alınmıştır.

Yatırım konusu : Kereste ve parke imâlî

İşletmeye alınma tarihi : 29.3.1985 (Henüz üretim faaliyeti yoktur)

Temsil : İl daimi encümeninin 6.11.1984 tarih ve 711 sayılı kararı ile özel idareyi temsilen iki yönetim kurulu üyesi ve bir denetleme kurulu üyesi atanması karar altına alınmıştır. Valilik makamının 22.11.1985 tarihli olur'ları ile Özel İdare Müdür Muavini Muharrem Demiröz temsilci olarak görevlendirilmiştir. İki adet yönetim kurulu ve bir adet denetim kurulu üyeleri belirlenmemiştir.

Kâr dağıtımı : Üretim faaliyeti olmadığından kâr dağıtımı yapılmamaktadır.

2- (HALI SANAYİ BİRLİĞİ)-(Halıcılık Okulu)

ZONGULDAK

Kuruluş tarihi : 1983

Sermaye : 16.500.000 TL.

İl daimi encümeninin 27.9.1983 gün ve 748 sayılı encümen kararı ile katılma payı olarak, özel idare bütçesinden 5.000.000 TL'nin, birlik hesaplarına aktarılmasına karar verilmiştir. Yine, il daimi encümeninin 28.8.1984 gün ve 568 sayılı kararı ile İçişleri Bakanlığı ortaklık fonundan sağlanan 10.000.000 TL'nin Halıcılık Sanayi birliği hesaplarına aktarılmasına karar ve-

rilmiştir. Özel idare hisse nisbeti % 90,9
dur. Sermayenin, 1.000.000 ₺ sı Zonguldak
Belediyesinin 500.000 ₺ sı ise Kozlu Be-
diyesinindir.

Yatırım konusu : Halı dokumacılığı

İşletmeye alınma tarihi : Ocak /1984

Temsil : 6.12.1985 tarihinde yapılan Birlik meclisi toplantısına İl Özel İdare Müdürü Mehmet Dursun Görür katılmıştır. Halı Sanayi Birliği tüzüğü'nün 8. maddesi gereğince İl Özel İdare Müdürü birliğin tabii üyesidir. Halı Sanayi Birliği tüzüğü'nün birlik meclisinin tegekkülüne dair 8. maddede; "Birlik meclisi; Zonguldak vâlisi (Başkan) Özel İdare Müdürü, Zonguldak ve Kozlu Belediye Başkanları ile Üyelerin birlik sermayesine katılmalarıyla orantılı olarak, İl genel meclisi ve belediye meclislerinden her 500.000 ₺. ya birer üye olmak üzere, iki yıl için seçecekleri Üyeler ve vâlinin lüzumlu göreceği diğer tabii Üyelerden tegekkül eder" denilmektedir. İl genel meclisinin 6.11.1984 tarih ve 9 sayılı kararı ile Zonguldak ili Halı sanayi birliği meclisine 2 yıl süre ile

1-Mazhar Aydın 2-Hidayet Çetin 3-Avni Çelebi 4-Recep Kabacalı 5-Yusuf Kır 6-Adil Polat 7-Hasan Karabacak 8-Satılmış Yılmaz 9-İbrahim Güney 10-Hasan Yaman'ın seçildiği, 6.11.1985 tarihinde üyeliklerinin sona ereceği incelenmiştir.

3- (DEVREKTAŞ) Devrek Orman Ürünleri Sanayi Ticaret A.Ş.

DEVREK

Kuruluş tarihi : 29 Ocak 1973

Sermaye : 1.000.428.000 ₺.

Hisse miktarı: 1.000.428 adettir. (Beher hisse 1000 H.dır.)

İl özel idaresi, 15.3.1984 gün ve 3129 no-
lu T.C.Ziraat Bankasının dekontu karşılı-
ğında şirket adına T.İş Bankası Devrek şu-
besine 30.000.000 H.yı bloke etmiştir.

Hisse nisbeti % 29,9 dur.

30.000.000 H.lık hisse senedi alınmıştır.

Katılma konusu : Orman Ürünleri

İşletmeye alınma tarihi : 1979

Kesil : İl daimi encümeninin 3.2.1984 gün ve 94
sayılı kararına göre idareyi temsilen bir
yönetim kurulu üyesinin atanması karar
altına alınmıştır. 1985 mali yılında şir-
ketin yönetim ve denetim kuruluna idare-
den üye katılmadığı şirketin 2.1.1986 ta-
rih ve Ol-4/3570 sayılı yazısında belir-
tilmektedir. 1 adet yönetim kurulu üyesi
belirlenmemiştir.

İş dokümanı : Şirketin 1984 yılı faaliyet raporunda son
üç yılda temettü dağıtılmadığı belirtil-
mektedir.

4- (MANKAP) İnşaat Malzemeleri İşgücü Sanayi Tic. A.Ş.

DEVREK

Kuruluş tarihi : 25.1.1972

Kapital : 150.000.000 H.

Hisse miktarı: 150.000 adet ve beheri

1000 H. İl özel idaresi ortaklık payı:

21.000.000 H. dir. 9.11.1982 gün ve 886

sayılı İl daimi encümen kararı ile İl da-

imi encümeninin 4.5.1983 gün ve 356 sayılı

kararı ile 5.250.000 H. ödenmiş olup, his-

se nisbeti % 14,2 dir. 5.250.000 H.lık

hisse seredi alınmıştır.

- Yatırım konusu : İnşaat malzemeleri
- İşletmeye alınma tarihi : Yatırıma 1975 yılında bağlanmış olup, Üretim konusunda değişiklik yapılacağı şirketçe ifade edilmektedir. Şirketin Üretim faaliyeti bulunmamaktadır.
- Temsil : İl daimi encümeninin 4.5.1983 gün ve 356 sayılı kararına göre, özel idareyi temsilen bir yönetim kurulu üyesinin atanması gerekmekte olup, 11.11.1984 günü yapılan olağanüstü genel kurul toplantısına özel idareyi temsilen Valilik Makamının 7.11.1984 tarihli olurları ile Toprak Su Bağcıhendisi Birol Akın görevlendirilmiştir. Bir adet yönetim kurulu üyesi belirlenmiştir.
- Kâr dağıtımı : Yatırım faaliyeti sürmekte olduğundan kâr dağılımı yapılmamaktadır.
- Taşocakları : 6.12.1983 tarih ve 1036 sayılı il daimi encümen kararı ile MANKAP A.Ş.ne 3 yıl müddetle nispi rusumlu kum çakıl ocağı ruhsatının 26.12.1983 tarih ve 43/61 sayı ile verildiği, ancak il daimi encümeninin 31.1.1984 tarih ve 87 sayılı kararı ile ocak sahasının 19.1.1978 tarih ve 41/53 sayılı DOKAP A.Ş.ne ait ocak sahasına girdiğinin anlaşılması üzerine MANKAP A.Ş.nin ocak ruhsatının iptal edildiği incelenmiştir.

5- (VİLÂYETLER HİZMET BİRLİĞİ) :

- İl özel idaresinin katılımı :
- İl genel meclisinin 24.10.1984 gün ve 2

sayılı kararı ile Vilâyet Hizmet Birliği-
ne katılma kararı alınmıştır.

Sermaye

:

Vilâyetler Hizmet Birliği ana tüzüğünün
17. maddesi gereğince, 1985 yılı özel
idare bütçe gelirinin % 1 i oranında ay-
rılan 6.335.000 L. payın ödendiği;
Ayrıca, 23.9.1985 tarihinde İçişleri Ba-
kanlığı özel idare ortak fonundan sağla-
nan 5.000.000 L.'nin ödendiği; toplam
11.335.000 L.'nin ödendiği incelenmiştir.

Temsil

:

Birlik tüzüğünün 6. maddesinde "Birlik
meclisinin üye illerin Valileri ile il
genel meclisinin kendi üyeleri arasından
veya il özel idaresi ile ilgili kamu gö-
revlileri arasından seçecekleri birer
üyeden teşekkül eder. Asıl üye sayısı ka-
dar ayrıca yedek üye seçilir" denilmekte-
dir. 21.12.1985 tarihinde yapılan Birlik
Meclisi toplantısına il genel meclisi
Üyesi Halit Yılmaz ve Vali Yardımcısı Ya-
şar Tok Valilik Makamının 17.12.1985 ve
20.12.1985 tarihli olurları ile katılmış-
tır.

6- (100. YIL HİZMET KÖYÜ SU ÜSTÜ LOKANTASI) :

İnşaatın 20.000.000 L. keşif bedeli üzerinden % 5 tenzilat-
la ihale edildiği ve 20.8.1985 tarih 251 sayılı il daimi enolden ka-
rarında belirtilmektedir.

İçişleri Bakanlığı ortak fonundan 20.000.000 L. yardım alın-
mıştır.

İşyeri müteahhite 20.9.1985 tarihinde teslim edilmiş olup,
müteahhite ödenen miktar 16.107.193 L. olup, inşaat devam etmektedir.

Kuruluş tarihi : 1977

Sermaye : 105.000.000 ₺.

Hisse miktarı: 21.000 adet olup, beher hisse 5000 ₺. dir.

Şirketin 8.7.1985 tarihli olağanüstü genel kurul toplantısı ile, sermayesinin 95.000.000 ₺. artırımla 200.000.000 ₺.ya çıkarılması karar altına alınmış olup, şirketin 95.000.000 ₺.lik sermaye artırımının tes-cil edilmediği incelenmiştir. İl daimi en-cümenin 16.4.1985 tarih ve 96 sayılı kara-rı ile ortaklığa katılma kararı alınmış olup, 13.8.1985 tarih ve 246 sayılı encü-men kararı ile İçişleri Bakanlığı ortak fonundan 20.000.000 ₺.lira ile Özel idare müdürlüğünün ortaklığa katıldığı 20.000.000 ₺.nin 21.8.1985 tarihinde şirkete ödendiği incelenmiştir. Şirketçe hisse senedi bas-tırılmadığından, pay nisbetinde makbuz alınmıştır.

Yatırım konusu : Beton kiremit üretimi

Yatırımın işletmeye alınma tarihi : 1.8.1980

Temsili : İl daimi encümeninin 13.8.1985 gün ve 246 sayılı kararına göre özel idareyi temsilen bir yönetim kurulu üyesi ve bir denetleme kurulu üyesinin atanması gerekmektedir. Valilik Makamının 16.10.1985 tarihli olur-ları ile yönetim kurulunda idareyi temsi-len Bayındırlık ve İskân Müdürü Eyüp Güner görevlendirilmiştir.

Denetim kurulu üyeliği için herhangi bir

belirlene yapılmamıştır.

Kâr dağıtımı : Şirket 1984 yılı faaliyet raporunda kuruluşun yeni bir yatırım olması, son yıllarda sağlanan kârların geçmiş yıllar zararına mahsup edilmesi sonucu temettü dağıtımı yapılmadığı belirtilmektedir.

8- Kum-çakıl ocakları harç ve rusum tahsilatı :

1- 9.3.1982 tarih ve 43/10 sayılı, 3 yıl müddetli kum-çakıl ocağının 2. yıl maktu rusumu 150.000 İL'nin ödenmediği; 3. yıl maktu rusumu 200.000 İL'nin ödenmediği,

2- 21.10.1983 tarih ve 43/57 sayılı 3 yıl müddetli kum-çakıl ocağının yıllık 350.000 İL. maktu rusumu 2 yıl ödemediğinden dolayı, her iki ocak için Bartın İlçe Özel İdare Müdürlüğünce ödeme emri çıkartıldığı, konunun 24.12.1984 gün ve 45/173 sayılı yazı ile idare alacağının tahsili için, Bartın İcra Tetkik Hakimliğine yazıldığı, şirketçe bir adet damperli kamyonun harca karşılık gösterildiği, henüz haczen satış yapılarak idare alacağının tahsil edilmediği incelenmiştir.

9.3.1982 tarih ve 43/10 sayılı 3 yıl müddetli, kum-çakıl ocağının ruhsat müddeti bittiğinden ve şirketçe temdit talebinde bulunmadığından ocak sahası işletmeye kapalıdır.

9- (PINARTAS) İnşaat Elemanları Sanayi Ticaret A.Ş.

Kuruluş tarihi : 1978

Sermaye : 85.000.000 İL.

Hisse miktarı: 17.000 hisse olup, beher hisse 5.000 İL'dir.

İl özel idaresi; 19.11.1985 gün ve 387 sayılı il daimi encümen kararı ile 12.500.000 İL. ile ortak olmuş olup, 26.11.1985 tarihinde idarenin ortaklık payı olan 12.500.000,-İL'nin şirketçe tahsil edildiği incelenmiştir. Hisse nisbeti % 6,8 dir.

Hisse senetleri bastırılmadığından pay nisbetinde makbuz alınmıştır.

Yatırım konusu : İnşaat elemanları

İşletmeye alınma tarihi : Şirketin yatırım sahasında olduğu, 1986 yılı içinde işletmeye açılacağı ifade edilmektedir.

Temsil : İl daimi encümenin 19.11.1985 gün ve 387 sayılı kararına göre idareyi temsilen 2 yönetim kurulu üyesinin katılmasına karar verilmiştir. Valilik Makamının 20.11.1985 tarihli olurları ile şirket yönetim kurulunda sanayi ve ticaret müdürü Selim Aydın ve Özel İdare Müdür Muavini Muharrem Demiröz görevlendirilmiştir.

Kar dağıtımı : Şirket yatırım sahasındadır.

10- Baccakları

: İl daimi encümenin 6.5.1980 gün ve 354 sayılı kararı ile 5 yıl müddetle kireç taşı ocağı ruhsatı verilmesinin karar altına alındığı, 6.5.1980'den geçerli olmak üzere 16.3.1982 tarih 43/11 sayılı ruhsatlı ocağın ruhsatının verildiği, şirketin ruhsat ve harçlarının temsil edildiği rusum bedellerinin tamamının tahsil edilmediği incelenmiştir.

1. yıl muaf	4. yıl 150.000 ₺.
2. yıl 100.000 ₺.	5. yıl 200.000 ₺.
3. yıl 100.000 ₺.	

11- (OSÜTPAŞ) Yedigöller Orman Sanayi Ürünleri ve Turizm Tic.A.Ş. DEVRİK

Kuruluş tarihi : 1979

Sermaye : 3.340.000 ₺. dir.

Şirket hisse senetlerinin adedi: 5000 ₺.

Temsil : Yönetim ve denetim kurulunda üyeliğimiz bulunmamaktadır. Yıllık olağan Genel Kurul toplantısına, Valilik Makamının 17.6.1985 tarihli olurları ile Bayındırlık ve İskân Müdür Yardımcısı Ali Uzun görevlendirilmiştir.

Kâr dağıtımı : Şirkete 1965 yılından itibaren aralıklı olarak kâr dağıtımı yapıldığı incelenmiş olup,
1983 yılında 89.700,- İL.
1984 " 227.971,- İL. tenettü alındığı
şirkete 1985 yılı kâr dağıtımının henüz yapılmadığı incelenmiştir.

13- (DOKAP) Yapı elemanları Sanayi ve Tic.A.Ş.

Kuruluş tarihi : -

Sermaye : 160.000.000,- İL.
İL özel idaresinin 14.6.1978 tarih 529 sayılı encümen kararında 2.000.000,- İL ile şirkete katılmasına karar verildiği.
15.6.1978 tarihinde 2.000.000,- İL. şirket hesaplarına intikal ettirilmiştir.
Beher hisse senedi 10.000,-İL. olup, hisse senetleri alınmıştır.

Temsil : Şirketin yönetim ve denetim kurulunda temsil hakkımız bulunmamaktadır.
Valilik Makamının 28.3.1985 tarihli emirleri ile İL Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdür Yardımcısı Ahmet Sayın 1984 yılı olağan genel kurul toplantısına katılmak üzere görevlendirilmiştir.

Kâr dağıtımı : Şirketin 1984 yılı yedinci dönem çalışma raporunda belirtildiği üzere ortaklara

temettül dağıtılmamıştır.

14- Kum-çakıl ocağı harç ve rusus tahsilatı :

10.1.1978 tarih ve 31 sayılı encümen kararı ile nispi rusumlu 20 yıl süreli,
19.1.1978 tarih ve 41/53 nolu kum-çakıl ruhsatı verilmiştir.

<u>Yıllar</u>	<u>Sirket beyanı</u>	<u>M3 bedeli</u>	<u>Yatan miktar</u>
1979 yılı	21.587 M3	2,5 İL.	53.967,50
1980 "	60.349 M3	2,5 İL.	150.872,50
1981 "	78.936 M3	2,5 İL.	197.340,-
1982 "	29.317 M3	2,5 İL.	73.292,50
1983 "	59.231 M3		
	59.231 M3	2,5 İL.	148.077,50

Fazladan tahsil

edilen 9.583 M3 47,50İL. 455.287,50

<u>Yıllar</u>	<u>Sirket beyanı</u>	<u>Sirket çalışma rapor bey.</u>	<u>Park</u>
1980	60.349 M3	99.403 M3	39.054 M3
1981	78.936 M3	119.328 M3	40.392 M3
1982	29.317 M3	122.333 M3	93.016 M3
1983	59.231 M3	181.414 M3	122.183 M3

İdare alacağı..294.645 M3

İl genel meclisinin 8.1.1973 tarihli kararında kum-çakıl: 2,5 İL/M3 mıcır: 1 İL/M3 olarak karara bağlanmış olup, karar 1979-1980-1981-1982-1983 yıllarında da uygulanmıştır.

İl daimi encümeninin kum-çakıl: 50 İL/M3 ve mıcır: 20 İL/M3 rususun 1.1.1984 tarihinden itibaren alınmasına dair 4.10.1983 tarih ve 754 sayılı kararının Devrek İlçe Özel İdare Memurluğınca 1983 yılı sonunda uygulanması neticesinde 9583 M3 malzemenin 50 İL. den ve fazladan tahsil edildiği incelenmiştir.

Sirketin çalışma raporunda belirtilen ve 1980-1983 yılları itiba-

riyla üretilen malzeme miktarları ile girketçe ilçe özel idare memurlu-
ğuna beyan edilen üretim miktarı arasında 294.645 M3 fark olduğu tesbit
edilmiştir.

1984 ve 1985 yılı nispi rusum tahsilatı ve 1985 yılı ruhsat harcı
tahsilatı için Devrek İlçe Özel İdare Memurluğu alacak takibinde oldu-
ğunu belirtmektedir.

III- İL ÖZEL İDARELERİ VE İŞLETMELERİNİN TENKİDİ

A- İl özel idarelerinin hukukî sebebi ve mevcudiyetleri :

1 - İl özel idareleri Anayasal kuruluşlardır :

1982 Anayasamızın 127 nci maddesinde mahalli idareler tanımlanmış-
tır. " Mahalli idareler il, belediye veya köy halkının müşterek ihtiyaç-
larını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar
organları gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturu-
lan kamu tüzel kişileridir."

Şu halde il özel idareleri :

- Varlık sebeplerini Anayasadan alan,
- Halen yürürlükteki bir kanunla kuruluş esasları gösterilen,
- Seçilmiş organları Anayasa doğrultusunda ve seçim kanununa göre
teşekkül ettirilmiş olan ve hukukî varlıkları tartışma kabul etmeyecek
kadar gerçek olan mahalli idarelerdir. " Merkeziyetçi görüş " ile mahal-
linde görülmesi gereken birçok hizmet zaman içinde ilgili Bakanlık nez-
dinde toplanmış ve bu mahalli idare biriminin birçok hizmeti, görevi,
elinden alınmışsa da yukarıdaki izahatımız muvacehesinde, il özel idare-
leri vardır ve seçilmiş il genel meclisleri bu mahalli birimin karar
organları olarak " Bir maddi vakıf gibi " somut bir biçimde, Türkiye ge-
nelinde yer almışlardır ki, en azından, iller özel idareleri var mı, yok
mu tartışması şu yasal duruma göre mümkün değildir.

Sorum il özel idarelerinin varlık sebebinden değil, mevzuatlarının
işlerlik açısından eskimiş olmasından gelmektedir. Çünkü, demokratik bir

müessese ve hükmi bir şahsiyete sahip olan il özel idareleri, hukuken var olup, ama bilinmezliğe itilemez. Atıl bir kapasite olarak bekletmek bir hizmet kaybı, zaman kaybı ve işgücü kaybıdır.

İl özel idarelerini bu atıl vaziyetten kurtaracak daha aktif hale getirecek yeni bir kanun çıkarılması belediyelerin görev alanlarına daraltması veya onların görev alanlarına müdahale gibi bir durum söz konusu olamaz.

2 - İl özel idarelerinin önemi ve gerekliliği :

İl özel idarelerinin önemli hizmetlerinden olan Milli Eğitim hizmetleri " İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu 78 Md. " uyarınca il özel idaresindedir. 2917 sayılı Kanun ile 222 sayılı Kanunda bazı değişiklikler yapılmış ve ortaokullarda ilköğretim kapsamına alınmıştır. Özel idareler bütçelerinin % 20 sine tekabül eden kısmını ilköğretim hizmetlerine ayırmak durumundadırlar. Gerçekte ise il özel idareleri bütçelerinin % 45'e varan bölümünü Milli Eğitime ayırmalarına rağmen yeterli olunmamaktadır. Bu % 45'in önemli bir bölümü, özel idarelerin öz kaynaklarından gelmektedir.

Köy hizmetleri: İl özel idarelerinin hizmet alanı köydür. Türkiye'mizde yaklaşık yahut daha fazla 44000 köyün olduğunu ve Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısının köylerde yaşadığı düşünülürse il özel idarelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Belediye ağırlıklı görülen büyük şehirlerimizde dahi, köy ve köy sorunları ağırlıklı biçimde karşımızdadır. Örneğin, İstanbul'un 237 köyü bulunmaktadır. Silivri'de 20, Sarıyer'de 8, Şile'de 53, Çatalca'da 62 ve Gaziosmanpaşa'da 9 köy vardır. Köy hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuşsa da, bu genel müdürlüğün teşkilat ve görevleri hakkındaki 3202 sayılı Kanunun 30 ncu maddesinde " Genel müdürlük hizmet alanına giren konularda mahalli idarelerle koordinasyon sağlamakla sorumludur " demektedir. Kanun, bu sorumluluğu yükleyerek hem bu genel müdürlük birimlerinin çalışmalarını, bu hizmetleri, kanunu gereği yürütmekte olan özel idarelerinin koordinasyonuna bağlamış ve hem de yürürlükteki ve çıkarılması düşünülen kanuna atıfta bulunmuştur. " Köy hizmetleri İl Müdürlüklerinin " bazı hizmet ve projeleri halen il özel idareleri bütçesinden karşılanmaktadır.

Örneğin; 1985 yılı yatırım programında, İstanbul Özel İdare bütgesinden 36 km. yeni asfalt, 19 Ünite boru yenileme işi, 13 Ünite devam eden içme suyu inşaatı, 1 Ünite de içme suyu getirilmesi planlanmış yürürlüktedir. Bu müdürlüğün, yol yapımında kullandığı macur tagocaklarından karşılanmaktadır. Bu ocakların ruhsat ve rüsumu il özel idarelerine bağlıdır.

Üniversite Öğretim Üyesi Sayın A.Şeref Gözübüyük'ün " Yönetim Hukuku " adlı eserinden aldığım bir pasaj il özel idarelerin gerekliliğini ve önemini kesin hatları ile anlatması açısından önemlidir.

" Yönetime egemen olan bu ilkeler, tek başlarına uygulanmamaktadır. Merkezden yönetim ve yerinden yönetim birbirlerini tamamlayan ilkelerdir. Her ikisi de yan yana uygulanmaktadır; bu ilkelerden biri, diğerinin karşıtı değildir; biri diğerinin tamamlayıcısıdır. Bu ilkelerden hiçbirisi tek başına, yönetsel işlerin yürütülmesi için yeterli değildir."

Türkiyenin kalkınmasında eğitimin dolayısıyla ilk ve ortaokulların önemi çok önemli olmasına rağmen il özel idareleri sırf maddi kaynaklılık yüzünden bu görevini yeterince yerine getirememektedir.

İl özel yönetimlerinin, hizmet alanlarının en yoğun olduğu kesin kırsal kesim ve özellikle köylere dir. Kalkınmanın köylere den başlatılması ve Türk köylüsünün güçlendirilmesi ilke olarak baştan ele alınırsa il özel yönetimlerinin köylere n kalkınmasındaki payı büyük olacaktır. Geçmiş yıllarda, köylere n şehirlere göçün sonucunda ortaya çıkan çarpık şehirleşmenin günümüzde gecekondular dahil çeşitli sorunlar getirmiş olması il özel idarelerin köy kalkınmasındaki önemini bir daha vurgulamaktadır.

Çünkü, köylümüz kendi imkanlarının fazla olmaması sebebiyle, tarihi alışkanlıklar sebebiyle, bilgi, birikim yetersizliği sebebiyle birçok işi (yol, su, sağlık, eğitim, telefon gibi) il özel idarelerinden istemeyi tercih etmekte, bu durum ise il özel idarelerinin güçlenmeleri ve yurkarıda çeşitleri sayılan görevlerle teçhiz edilmelerini gerektirmektedir.

3 - İl özel idarelerinin uygulamadaki sorunları :

— İl özel idaresinin yüz yılı aşan bir mazisi vardır. İlk defa

Osmanlı imparatorluğu zamanında, 1864 yılında ve imparatorluğun eyalet esasına dayanan idari bölümünü, il esasına dayandırmak amacıyla, yürürlüğe konulan (Tegkil-i Vilâyet Nizamnamesi) ile kabul edilmiş daha sonra çeşitli dönemlerde değişik safhalardan geçen il özel idaresi, en son 13.3.1913 (1329) tarihinde çıkarılan (İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu Muvakkatı) nın 75-149 ncu maddelerini meydana getiren (İdare-i Husisiye-i Vilâyet) bölümü ile düzenlenmiştir. Bu kanunun İdare-i Husisiye-i Vilâyet kısmını kapsayan 1 ilâ 74 ncu maddeleri, 1929 yılında 1426 sayılı Vilâyet İdaresi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. (1426 sayılı Kanunda daha sonra 5442 sayılı Kanunla değiştirilmiştir.)

Bu kaldırma sırasında, kanunun İdare-i Husisiyeye mütellik ve bir kısım maddeleri halen geçerli olan 75-149 ncu maddelerinin de kaldırılması ve il özel idareleri için yeni bir yasa düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuşsa da bugüne kadar bu husus gerçekleştirilememiştir. Ömrü 70 yılı aşan ve yeniden düzenlenmesi 55 yıldır düşünülen söz konusu kanunu, halen mer'î olduğu açıklanan 75 ilâ 149 ncu maddelerinin bir kısmında, muhtelif tarihlerde değişiklik görülmüş veya yürürlükten kaldırılmış ise de, hiçbir zaman günün koşullarına uygun seviyeye erişmemiştir. Bazı görevlerin yapılan tadillerle, bazı görevlerinde meriyete giren yeni kanunlarla, zımnen daraltılıp kaldırılması ve ayrıca gelirleri elinden alınıp, değişik kanunlarla pay verilmesi sonucu il özel idareleri bunlara paralel olarak, fonksiyonlarını yitirmiş ve halen yitirmekte devam etmektedir. Bunun sonucunda da il özel idareleri Anayasalarla kabul edilen normal varlığına kavuşamamıştır.

— İl özel idarelerinin daha olumlu hizmetler veretilmeleri için, yetkileri ve görececekleri hizmetler kesin çizgileriyle belirlenmeli ve bunların ifası için yeterli kaynak sağlayacak kanuni düzenlemelerin yapılması gerekir.

— Cumhuriyetin ilânına müteakip il özel idarelerine bırakılan arsa, arazi ve bina vergileri Maliye teşkilatına devredilmiş (daha sonra da belediyelere) il özel idareleri ana gelirlerinin bu vergiden pay verilerek suretiyle karşılanması yoluna gidilmiştir. Bu ise il özel idare gelirlerinde artış değil büyük boyutlara varan eksilmelere ve dolayısıyla

bir kısım hizmetlerin yapılmasına sebep olmuştur. Bu aksaklığın giderilmesi amacıyla bu usul kaldırılmış ve genel bütçe vergi gelirlerinden pay verilmesi kabul edilmişse de bu şekilde verilen pay emlak vergisinden alınan ve alınması öngörülen pay'ın gerisinde kalmıştır. Bu da gösteriyor ki 1972 yılından beri özel idareler ileriye gitmemiş, her geçen gün ekonomik varlıklarını yitirerek, geriye kalmaya adeta zorlanmışlardır. Konuyu somutlaştırmak açısından bir örnek verelim:

1973 yılında İstanbul Özel İdare bütçesi 260 milyon iken, 1983 yılında bütçesi 1 milyar 660 milyona baliğ olabilmıştır. 10 yıldaki artış 6,4 mislidir. Buna karşılık genel bütçe 1973 mali yılında 61 milyar iken 1983 yılında 2 trilyon 559 milyara baliğ olmuştur. Yani, artış 41,9 mislidir. Bu da il özel idarelerinin çok önemli boyutta ekonomik kriz içinde varlığını sürdürmeye çalışmakta olduklarını göstermektedir. Bu durumda il özel idareleri kendi öz geliri olmayan, aldığı yetersiz hisseleri ve devletçe verilen yardımları harcayan bir emanetçi durumuna gelmiştir.

— İl özel idareleri aldıkları yetersiz paylarla varlıklarını idame ettirmeye çalışırken, her yıl bütçelerinden % 10'a ulaşan bir payı vermek mecburiyetindedirler. Bütçelerinin % 5'i iller Bankasına, % 5'i de yeni mer'iyete giren 2828 sayılı Kanunla (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna) verilmektedir.

— Tagocakları nizamnamesi her yönüyle fonksiyonunu yitirmiştir.

— 108 kadar kanun ve tüzük il özel idaresini ilgilendirmekte, bunlardan 70 kadarı, halen yürürlükte olup, 550 kadar ana konu, 1000 kadar da dolaylı ve alt konuyu kapsamaktadır. Yalnız İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu ile 6 ana konuda 100 kadar görev verilmiştir. Bu kadar görev verilmesine karşın gelir kaynakları kısıtlanmıştır.

— Özel idarenin görevleri arasında bulunan birçok görevler merkezi idare kuruluşlarına devredilmiş, il özel idarelerine özel idare kanunu ile verilen görevler kaldırılmadığından görev, yetki ve hizmet alanı kargaşası doğmuştur.

— 1956 tarihli ve 6802 Gider Vergileri Kanunu gereğince akaryakıttan alınacak istihsal vergisinden % 22 il özel idarelerine pay verilme-

sine anıl iken bu payların verilmesi önlenmiştir. Böylece, özel idare-
nin gelirleri kiralar, taşocakları ve orman mahsulleri satışından alı-
nan pay ile varsa kendi işletmelerinden sağladıkları gelire bağlı kal-
mıştır. Bu durum, 2380 sayılı Devlet Vergi Gelirleri Fahişatından Özel
İdare ve Belediyelere pay verilmesi hakkındaki Kanunun uygulanmasına
kadar yani 1980 yılına kadar devam etmiştir.

— Özel idarelerin gelir kaynakları bu derece kısıtlanırken bazı
kurum ve kuruluşlara gelirlerinden pay verme yükümlülüğü devam etmiş,
yukarıda değinildiği gibi % 10'a varan paylara ilaveten 4109 sayılı Ka-
nunla göre asker ailelerine yardım 222 sayılı Kanun gereğince ilköğretim
hizmetlerine 2097 sayılı Kanuna göre 1960'dan önce özel idareden emekli
olanlar için Emekli Sandığına olmak üzere toplam % 35'e yaklaşan bir
pay ayırma mecburiyetinde bırakılmışlardır.

— Özel idarenin faal olmayışının sebeplerinden biri de teşkilat-
lanma ve personel yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

— Özel idareler gerek ilk kuruluşlarında ve gerekse bugün sayman-
lık teşkilatları dışında ieracı bir birime sahip değillerdir. Örneğin;
il özel idarelerinin sermaye şirketleri ile ilişkilerini düzenleyen ay-
rıca hükümler bulunmamaktadır.

Özel idare hizmetleri, merkezi idare kuruluşlarınca yürütülürken,
özel idareler mali kaynaklarına göre, bu kuruluşların personel, malze-
me, araç ve çeşitli giderlerini karşılamak suretiyle yardımcı olmakta-
dır. Örneğin; Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü emrinde çeşitli türlerden ol-
mak üzere 124 adet özel idarenin, 150 civarında genel idarenin, Ankara'
da ise 203 tane özel idare, 109 adet genel idareye ait araç ve gereç
bulunmaktadır.

— 1980 yılı itibarıyla tüm özel idarelerin personel sayısı 5802'
dir. Bunun 4892'si özel idare hizmetlerinde görevli iken, geriye kalan
910 personel ise merkezi idarenin il kuruluşları emrine verilmiş kadro-
larda çalışmaktadır.

Yani, hizmetler mahalli olmasına rağmen, merkezi idarenin merkez-
den plan ve program yapma fikri ile özel idareler sadece, merkezi idare-

ye destek sağlayıcı olarak kabul edilmiştir. Çoğu kez, Sayıştayın ve Maliye ve Gümrük Bakanlığının vize işleminden, Devlet planlamanın programı anlamayışından, hatta genel bütçenin düşünülen hizmetler için ödeneğin olmayışı gibi, bürokratik sıkıntıları kaldırabilmek amacıyla, özel idareye kaynak aktarımı yapmak suretiyle, yine genel idare hizmetleri yerine getirilmiştir.

— Konuyu özerklik açısından ele aldığımızda il özel idaresinin gerek günümüzde gerekse hazırlanmış bulunan tasarıya göre özerk olmadıklarına görüyoruz. Örneğin; en genel yetkili organ olması gereken il genel meclislerinin, genel düzenleyici işlemler yapma yetkisi yok denemek kadar kısıtlıdır. İl genel meclisinin görevlerine bakıldığında bütçe, plan ve benzeri konularda genel bir düzenleme yapma yetkisi varmış izlenimi uyandırıyor ise de bunlar "kural koyma" değildir. Devlet bütçesi için bile kamu hakkında görüş, şekli anlamda bir karar olsa bile maddi anlamda bir kural-işlem olmadığı yönündedir. Koşul işlem niteliğinde olan fakat belirli bir genelliği olan bir işlem türü. Nitekim, Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanır ve az çok değişikliklerle meclis tarafından kabul edilir. Yetki yasama meclislerinde gibi gözükse de bu işleme asıl içeriğini veren idarenin kendisidir. Bu benzetmeden de anlaşılmaktadır ki, il genel meclisinin şimdiye kadar ve bu tasarılarla sayılan görev ve yetkilerinin çok sınırlı bir alanda var olduğudur.

ÖZELLİKLER :

İl özel idarelerinin varlığına gerek olup olmadığı hakkında bir karara varabilmek için onların yaptıkları, yapabilecekleri ve yapmalarında isabet olacak görevlerle çok yakından ilgilidir. Çünkü, bir kuruluş ancak üstlendiği ve başarı ile sürdüğü işlevler ölçüsünde varlığını sürdürmeye hak kazanır. Bundan dolayı il özel idarelerine verilecek görevler birçok inceleme konusu olmuştur, olmaya da devam etmektedir.

Özellikle 1913 tarihli yasa'nın yerine yeni bir yasa getirilmesi için 1929 yılından beri istekler ileri sürülmektedir. 1960 yılından sonra (Yerel yönetimlerin) bir Anayasa ilkesi olarak benimsenen plânlı kalkınmayı sağlayacak etkin, süratli ve ekonomik bir yapıya kavuşturulmala-

rı açısından ele alınarak 1962 yılında planlama teşkilatında oluşturulan idareyi ve idari metodları düzenleme komisyonunun öncülüğünde genel idare için olduğu gibi mahalli idareler için araştırmalar yapılmıştır. (Örnek: Prof. Fehmi Yavuz- Türk mahalli idareleri üzerinde bir araştırma 1965) Bu araştırmalarda ve bunlara eklenen başka çalışmalara dayanarak bu idarelerin kuruluş, organlarının, görevlerinin temel esaslarının ne-ler olması gerektiği hususunda genel ilkeler ortaya konulmuş (Örnek: Anne İdaresi Bülteni Sayı 17 Nisan 1968) daha sonra İçişleri Bakanlığınca, Bakanlığın kuruluş ve görevlerinin yeniden düzenlenmesi arzusu ile girilen çalışmalar vesilesiyle mahalli idarelerinde durumu yeni araştırmalara konu olmuş, soruna değişik açıdan bakanlar üzerinde durulmaya değer çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu arada 1 ve 2 nci 5 yıllık kalkınma planlarında ve yıllık uygulama programı ve icra planlarında Devlet gelirlerinin ve görevlerinin merkezi idare ile mahalli idareler arasında dengeli bir bölüştürülmesinin sağlanması için çalışmalar yapılması istek ve tavsiyeleri gündeme gelmiş, 3 ncü 5 yıllık kalkınma planı ise bölge planlığı yerine il planlığına ağırlık vererek il mahalli idare planlaması kavramını geliştirmiştir.

Mahalli idarelere dönüşük yeniden düzenleme çalışmalarında özel idarelere verilecek görevler hakkında yer alan görüş ve öneriler şöylece belirtilebilir:

İdareyi ve idari metodları düzenleme Komisyonunun mahalli idarelerin yeniden düzenlenmesi konusunda hazırlanacak mevzuatla ilgili genel ilkelerine göre: (Genel ilkelerde 35-39 ncü maddeleri kapsayan 3. bölüm, il özel idarelerine ayrılmıştı. Anne İdaresi Bülteni Sayı 17 Nisan 1968)

— "Sosyal ve ekonomik kalkınmaya etkili alanlarda, hizmetlerin Devlet'le mahalli idareler arasında paylaşılmasını ve bu yolla mahalli olanakları harekete geçirerek toplumun kamu hizmetlerine katılmasını kolaylaştırmak, ana felsefe olarak gözönünde tutulacaktır" Hizmetlerin merkezi idare ile mahalli idareler arasında paylaşılmasında belirli bir mahalli idarenin nüfus, gelişme seviyesi ve potansiyeli gibi faktörlerin objektif kriterler olarak değerlendirilmesini içeren genel ilkeler mahalli idareleri ve toplumu işbirliğine teşvik edici esaslar üzerinde

de durulmasını, daha fazla görev almaya istekli mahalli idarelerin bu isteklerinin olumlu kargılanmasını gerekli görmektedir. Mahalli idarelerin tümü için ileri sürülen bu görüşlerden sonra genel ilkeler gerek belediyeler, gerek il özel idareleri ve gerekse köyler için ayrı ayrı bülhâler halinde prensipler ileri sürmektedir. Bunlardan il özel idareleri için öngörülen ilk ilke, bu idarelere yasalarla verilecek görevlerin bu idarelere ayrılacak gelirlerle ahenkli olmasıdır. Diğer tanımlayıcı tavsiyelere göre: "Memleketin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki faaliyetlerinde, milli plân hedeflerini destekler mahiyette olmak ve halkın kalkınma çabalarına katılmasını sağlamak üzere içme suyu, köy yolları, okullar, mahalli turistik tesisler v.b'nin inşa, bakım, onarım ve işletilmesinde ve toplum kalkınması hizmetlerinin il seviyesinde koordine edilmesinde il özel idareleri için belirli hizmetler tanımlanacaktır."

Bunlardan başka il özel idaresine verilecek görevler şunlardır :

— Köyleri birbirine ve bucak, ilçe ve il merkezlerine bağlayan yollar ile turistik önemi haiz bulunan yerleri beldelere bağlayan yolları ve bu yollar üzerindeki köprü ve menfezleri inşa etmek, bakım ve onarımlarını yapmak;

— Sıhhi içme ve kullanma suyu olmayan veya yeterli bulunmayan köy veya köy parçalarının içme ve kullanma sularını sağlamak;

— İlköğretim çağı dışındaki çocuklarla yetişkinlerin ve çağ içi olup ta öğrenimini yapamayanların çeşitli eğitim alanlarında yetiştirmelerini sağlamak için kültür merkezleri kurmak ve gerekli tesisleri meydana getirmek;

— İl ihtiyacını karşılayacak paralı, parasız ortaöğretim öğrenci yurtları tesis etmek, işletmek;

— Kitaplıklar ve müzeler tesis etmek ve yönetmek;

— Kreş, çocuk kampları, yuvaları tesis etmek idare etmek;

— Yaşlılar için dinlenme evleri, çalışmayacak derecede ihtiyar ve kimsesizler için dükkânlar evi kurmak ve işletmek;

— İçmeye ve yıkanmaya mahsus sıcak ve soğuk maden suları için doğ-

rudan doğruya veya ortaklıklar suretiyle tesisler kurmak, bunları işletmek veya kiraya vermek;

— Örnek fidanlıklar tesis etmek, bu fidanlıklardan halkın ihtiyacını karşılamak, köy korulukları kurulmasını teşvik etmek ve yardımcı olmak;

— Halıcılık, kilimcilik ev dokumacılığı, hatıra eşya sanayii gibi iş kollarını kurmak veya kurulmasına yardımcı olmak ve diğer küçük el sanatlarını teşvik etmek, geliştirmek, kurslar sergiler açmak, yarışmalar tertip etmek;

— Ticaret ve sanayiın gelişmesini sağlayacak tedbirleri almak, sergi ve yarışmalar düzenlemek, pazar ve panayırılar kurmak, Ürünlerin kıymetlendirilmesi için soğuk hava depoları, konserve fabrikaları gibi tesisler kurmak;

— Mahalli şartların gerektirdiği ölçülerde otel, motel, gazino, plaj dinlenme evleri, kamping ve bunlar gibi turistik tesisler kurmak, işletmek, kiraya vermek. Gerektiği durumlarda kamu kuruluşları ile veya özel teşebbüsle bu konuda ortaklıklar kurmak, kurulmuş ortaklıklara katılmak;

— İl'in turistik bakımdan tanıtma ve il turizmini geliştirmek için gerekli propaganda faaliyetlerinde bulunmak, festivaller, intifaller, folklor ve emsali gösteriler ve yarışmalar tertip etmek ve bu konularda ilgili Bakanlık ve kuruluşlarla işbirliği yapmak;

— Köy toplulukları tarafından girilen çeşitli toplum kalkınması programlarını gerçekleştirmek için köylere mâlî ve teknik yardımda bulunmak;

— Özel idare hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli araç ve gereçleri sağlamak, bakım ve onarımlarını yapacak tesisleri vücuda getirmek;

— İl özel idaresi kanunun yüklediği görevlerden başka işleri Bakanlığının iznini almak şartiyle kanunların menetmediği veya başka idarelere görev olarak vermediği il'in mahalli hizmetlerini yapabilmesi;

— Büyük yatırım projelerinin uygulanmasını ya da özel ve teknik uzmanlığı gerektirmeyen, mahalli idarelerin yapmaya istekli oldukları görevlerin yürütülmesi mahalli idarelere bırakılmalıdır;

— Köy yolları üzerinde trafik işaret ve levhaları koymak;

— İl içinde, ilçe ve köyler arasında esya ve yolcu taşıyan kara ve su taşıt araçlarına izin vermek ve bunların ücret tarifelerini tesbit etmek;

— Belediye sınırları dışında hâli hazırdaki haritalara sonradan yapılan değişiklikleri işlemek;

— Köylerde usûni helâ, septik çukurlar ve gereken yerlerde kanalizasyon projelerinin yapım ve uygulanmasında mâli ve teknik yönden yardımcı olmak veya yapmak;

— Bina yapım ve onarımlarına izin vermek, denetlemek ve tehlikeli durumlarda olan yapıları zararsız hale getirmek;

— Fakir ilkokul öğrencilerine defter, kitap v.b. ders gereci, beslenmeyle ilgili yiyecek vermek gibi, sosyal yardımlarda bulunmak;

— 222 sayılı Kanun uyarınca, yetiştirici ve tamamlayıcı kurs ve sınıflar açılması için gerekli tesisleri kurmak ve gereçleri sağlamak;

— İl içinde orta dereceli okullardaki öğrencilerin barınmaları için yurt ve pansiyonlar açmak ve yönetmek;

— Halk eğitim hizmetlerini yürütmek için gerekli tesisleri kurmak araç ve gereçleri sağlamak;

— Mahalli folklorun gelişmesini sağlamak, milli ve mahalli günlerin kutlanmasına yardımcı olmak;

— Tarım ürünleri için sergiler açmak, yarışmalar düzenlemek;

— İl içinde mesire ihtiyacını karşılamak için orman parkları ve koruluklar kurmak;

— Tohum temizleme tesisleri kurmak;

— Sıvat yapımında köy idarelerine teknik ve mâli yardımda bulunmak;

— Tabii tohumlama için damızlık hayvan depoları kurmak ve yönetmek;

— Sunî tohumlama hizmetlerini yürütmek;

— Verimsiz hayvan neslinin üremesine engel olmak, eneme yapmak, bu nedenle ölen hayvan bedellerini ödemek;

— İl içinde veya bölgesel nitelikte fuarlar kurmak veya kurulmasına katılmak;

— İhtiyaca göre ve isteğe bağlı olmak üzere, ilde üretilen veya yapılan eşyayı değerlendirmek amacıyla meyve suyu, kremet, tuğla tesisleri kurmak, ekonomik, ticari nitelikli işletmeleri kurmak ve bu amaçla kamu ve özel sektör kuruluşları ile ortaklıklar kurmak;

— Belediye sınırları dışında ve köylerde, zaruri ihtiyaç maddelerine نرخ koymak, fiyat ve ücret tarifelerini saptamak;

— İtfaiye hizmetleri bir bütün halinde kırsal alanları da kapsayacak şekilde il özel idarelerince yürütülmelidir; (Özel idareler araştırması yayın no.6 sah.190-196)

— Organize sanayi bölgeleri kurmak veya bu kuruluşlara iştirak etmek;

— Ürünleri değerlendirmek amacıyla sanayi tesisleri, soğuk hava depoları, ambalaj ve benzeri tesisleri kurmak;

— Yapı malzemesi yapan fabrika ve tesisler kurmak ve işletmek, ortak olmak;

— Az gelirli aileler için toplu kiralık konutlar yapmak;

— Yetişkinler için meslek kursları açmak;

— Kaynakların merkezi idare ile mahalli idareler ve mahalli idarelerin kendi aralarında görevlerine uygun bölüşümünü sağlayacak bir mali denkleştirme sistemi kurulması ve bu sistem içinde mahalli idarelerin öz kaynakları ile devlet paylarının cins, oran ve dağıtım şekli belli esaslara bağlanması gereklidir;

— Hizmet karşılığı mahalli nitelikteki gelirlerin tümü mahalli

idarelere bırakılması ve bu kaynakların kullanılmasında asgari ve azami limitlerin tesbit edilerek mahalli idarelere yetki tanınması;

— Önceden gelir sağlanmadıkça il özel idarelerine ek hizmet ve külfet yüklenmemesi;

— İl özel idarelerinde hizmet standartlarının belirlenerek, bu konuda etkili bir denetimin gerçekleştirilmesi;

— İl özel idare yatırım projelerinin hazırlanmasında teknik hizmet personeli yetiğmesine önem verilerek bu personelin zaman içinde hizmet içi eğitime tabi tutularak eğitimden geçirilmesi;

— Merkezi idare kuruluşları ile özel idarenin görev yetki ve sorumluluklarına belirleyecek, görev kargagalı, çelişki yaratmayan bir gerçeğe kanunu çıkarılmalıdır;

— Bu kanunda mahalli nitelikte olan mahalli halkın ortak ihtiyaçlarına cevap veren görevlere öncelik verilmelidir;

— Özel idarelerce yapılması çabukluk, emniyet ve tasarruf sağlayacağı anlaşılan görevler yer almalıdır;

— Halk katkısını gerektiren veya katkıya açık olan yatırımlara yönelinmelidir;

— Özel idareye kesin olarak verilmiş görevlerin planlanması, yürütülmesi özel idare organlarıncı yapılmalıdır;

— Özel idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynağı sağlanmalı ve özel idare bütçesinden başka kuruluşlara pay verilmemeli, bunun yerine kaynaklar hizmetlere yönlendirilmelidir;

— Özel idarelerin nitelikli personel istihdam etmelerini sağlayan bir yapıya hızla kavuşturulmaları;

— Mahalli idarelerin iktisadi teğebbüsleri, işletmeleri ticari sınıai kurum ve kuruluşlara ortak olmalarını düzenleyen, yönlendiren usul ve esasları kapsayan bir kanun çıkarılmalıdır;

— Özel idarenin karar organı olan il genel meclisi, il daimi komisyonu ve yürütme organı olan Vâli'nin yetkileri kesin çizgileriyle

belirlenmeli organlar arasında denge kurulmalıdır.

— İl özel idarelerinin işletmelerinin, kurumlarının rasyonel, verimli, dinamik çalışmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

SONUÇ :

1982 Anayasasında bir kere daha kabul edilmiş olması ile hukukî bakımdan, il özel idareleri meselesi çözümlenmiştir. Bu kuruluş var olacaktır.

İl özel idareleri merkezi idareye, mahalli idarelere, mahalli idarelerin dışında kalan bazı alanlarda doğrudan görev sahibi olma gibi birtakım görevler üstlenecektir. Bu sebeplede demokratik ve siyasi nitelikleri yanında hizmet yönü ile özel idareler ve özel idarelerin genel meclisleri birer küçük parlamento gibi çalışacaklardır.

Bunun için onlara bu gözle bakılması ve yapılacak yasal düzenlemelerin bunu dikkate alması gerekir. Özel idarelerin organları da bu gözlemin ve ihtiyacın sonucu olarak seçilmiş olmalıdır.

Organlar il genel meclisi ile il daimi encümeni seçilmiş üyelerinden oluşmalıdır.

İl özel idareleri yeniden düzenlenmeye muhtahtır.

Bu düzenleme için bugüne kadar ortaya atılan çeşitli görüşlerin ve yapılan çalışmaların yeniden gözden geçirilmesi ve bu yeni düzenlemede kurumsal olarak çok haklı fakat gerçeklere ters düşen katı ölçüler yerine merkezi idare ile işbirliğine yönelik, değişen şartlara daha çabuk uyabilen, mahalli halkın ihtiyaçlarına yönelik daha esnek ilke ve görevlerin benimsenmesine yer verilmelidir.

TEZİN HAZIRLANMASINDA YARARLANILAN KAYNAKLAR :

- "13 Mart 1913 (13 Mart 1329) tarihli İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu Muvakkatı" (İllerin Genel İdaresi Geçici Yasası)
- Fethi Aytac'ın (İçişleri Bakanlığı Başmüavirlerinden-eski Mahalli İdareler Genel Müdür Vekili) "Açıklamalı Özel İdare Mevzuatı" Sayfa: 179 ilâ 235, 248 ilâ 255, 256 ilâ 260, 269 ilâ 276, 279 ilâ 320, 337 ilâ 343.
- Kenan Bulutoğlu ve Erciş Kurtuluş'un " Bütçe ve Kamu Harcamaları " adlı kitabı-Aralık 1981 Sayfa: 465 ilâ 485, 486 ilâ 507, 508 ilâ 523
- İl Özel İdareleri Sempozyumu-27 Eylül 1985 (İstanbul İl Özel İdaresi yayını No:2 İSTANBUL 1986):
İstanbul Vâlisi ve İstanbul İl Genel Meclisi Başkanı Nevzat Ayaz'ın konuşması, sayfa:19
"İl Özel İdarelerinin tarihçesi, gelişimi ve bugünü" adlı bildirisi Halit Arbay (İstanbul İl Genel Meclisi Üyesi)
"İl Özel İdarelerinin işlevi" Sayfa:65 Prof.Dr.Yıldızhan Yayla (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)
"İl Özel İdarelerinin işlevi, Kuruluşu ve işleyişi" Sayfa:77 Doç.Dr. İlhan Özay (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku ve İdare İlimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi)
"İl Özel İdarelerinin Hukuki Sebebi, Önemi ve Gerekliliği" Sayfa:83 Av.Türköz Telli (İstanbul İl Genel Meclisi ve Daimi Encümeni Üyesi)
"İl Özel İdarelerinin Uygulanmadaki Sorunları" Sayfa: 93 Bünyamin Günel (İstanbul İl Özel İdare Müdürü)
"İl Özel Yönetimi ve Kalkınmanın Köylerden Bağlatılmasının Yöntem ve Hedefi" Sayfa: 99 Ali Ertem (Yazar-Editör, İstanbul İl Genel Meclisi Üyesi)
Sempozyumun değerlendirilmesi hakkında Prof.Dr.Yıldızhan Yayla'nın konuşması. Sayfa: 109
- 29.5.1936 tarihli 2996 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Vazifeleri

hakkında Kanun.

- 24.3.1950 tarihli 5655 sayılı Yasa.
- 26.5.1927 tarihli 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu.
- 1978 yılı Bütçe Kanunu.
- 23.12.1985 kabul tarihli 3242 sayılı 1986 yılı Bütçe Kanunu.
- İşletmeler Bakanlığı Halk Girişimleri Destekleme Genel Müdürlüğü'nün " Halk Girişimleri Örgütlenme ve İşleyiş Modeli " adlı Temmuz 1979 yılı yayını. Sayfa: 21 ilâ 24
- Devlet İstatistik Enstitüsü verileri: Genel bütçe gelirleri içinden il özel idarelerine verilen payların iller itibariyle dağılım tablosu.
- Maliye ve Gümrük Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü kesin hesap şubesiinden alınan "Yıllık kesin hesap tasarılarına ait mizan cetvelindeki mahalli idareler payı hesabının zimmet ve matlup sütunları tutarları listesi"
- Nevşehir İli Özel İdaresinin 1984 yılı bütçesi.
- 2.2.1981 tarihli 2380 sayılı "Belediyelere ve il özel idarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun.
- 9.5.1984 tarih ve 3004 sayılı Belediyeler ve il özel idarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi hakkındaki Kanunda değişiklik yapılmasına dair Kanun.
- 2380 sayılı Belediyelere ve il özel idarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi hakkındaki Kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin 4.12.1985 tarih ve 3239 sayılı Kanun. Madde:130.
- 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanununa mükerrer 38 nci maddenin eklenmesine ilişkin 4.12.1985 tarih ve 3239 sayılı Kanun. Madde 114.
- T.C.İçişleri Bakanlığı-İç Düzen yayınları : 6 " İç-Düzen Genel Rapor Kitap:3 İçişleri Hizmet ve Teşkilatını Yeniden Düzenleme Projesi Müdürlüğü "
- T.C.İçişleri Bakanlığı-İç Düzen yayınları : 2 "İl Genel İdaresi ve

